

LOTYNŲ KALBOS IR ANTIKOS KULTŪROS VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Atnaujinta 2026-09-16

Įgyvendinimo rekomendacijas parengė

Doc. dr. Audronė Kučinskienė, doc. dr. Nijolė Juchnevičienė, lotynų kalbos mokytoja metodininkė Agnė Stongvilaitė-Ingelevičienė, lietuvių kalbos mokytojai ekspertai Vidas Garliauskas ir Dalia Kubilinskienė.

Turinys

1. DALYKO NAUJO TURINIO MOKYMO REKOMENDACIJOS	3
2. VEIKLŲ PLANAVIMAS.....	5
2.1. ILGALAIKIS PLANAS III GIMNAZIJOS KLAUSEI	5
2.2. ILGALAIKIS PLANAS IV GIMNAZIJOS KLAUSEI	9
3. PAMOKŲ PLANAI IR KOMPETENCIJŲ UGDYMO PAVYZDŽIAI.....	12
3.1. PAMOKOS PLANAS III KLAUSEI. LOTYNŲ IR LIETUVIŲ KALBŲ GIMINYSTĖ	12
3.2. PAMOKOS PLANAS III KLAUSEI. LOTYNŲ KALBOS VIENTISINIS SAKINYS	15
3.3. PAMOKOS PLANAS III KLAUSEI. LOTYNIŠKI VILNIAUS UŽRAŠAI IR PAVADINIMAI.....	18
3.4. PAMOKOS PLANAS IV KLAUSEI. <i>UBI VERITAS?</i>	19
3.5. PAMOKOS PLANAS IV KLAUSEI. ROMĖNŲ KARIO GINKLUOTĖ. IV LINKSNIUOTĖS DAIKTAVARDŽIAI	22
3.6. PAMOKOS PLANAS IV KLAUSEI. PASAKOJIMAS. VEIKSMAŽODŽIO ESAMASIS LAIKAS.	23
3.7. PAMOKOS PLANAS IV KLAUSEI. MITAI APIE PERSĖJĄ. NEVEIKIAMOSIOS RŪŠIES VEIKSMAŽODŽIAI	26
3.8. KALBOS PAŽINIMO IR KULTŪRINĖS KOMPETENCIJOS UGDYMO UŽDUOČIŲ PAVYZDŽIAI	28
3.8.1. <i>Pandoros mitas antikiniuose šaltiniuose. I–II linksniuotės daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo paradigmos</i>	28
3.8.2. <i>Romėnų būstas. IV daiktavardžio linksniuotė</i>	30
3.8.3. <i>Mitologija. Graikų mitai. Veiksmažodžio veikiamosios rūšies laikų sistema.</i>	32
3.9. UŽDUOČIŲ, ATITINKANČIŲ SKIRTINGUS KALBOS PAŽINIMO LYGIUS, PAVYZDŽIAI. III KLASĖ, 1–5 PAMOKOS	35
4. LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.....	37
5. SKAITMENINĖS MOKYMO PRIEMONĖS.....	39
6. PRIEDAI.....	42
1 PRIEDAS. LOTYNŲ KALBOS GARSAI. TARIMAS IR KIRČIAVIMAS	42
<i>Soni sermōnis Latīni. Lotynų kalbos garsai.....</i>	42
<i>Vocāles. Balsiai.....</i>	42
<i>Diphthongi. Dvibalsiai.....</i>	42
<i>Consonantes. Priebalsiai.....</i>	42

<i>Regulae legendi. Skaitymo taisyklės</i>	44
<i>Rēgulae accentuum. Kirčiavimo taisyklės</i>	45
2 PRIEDAS. DAIKTAVARDŽIŲ LINKSNIIVIMAS	46
<i>Terminatiōnes casuum substantivōrum et adiectivōrum. Daiktavardžių ir būdvardžių linksnių formantai</i>	47
<i>Nomina substantīva. Daiktavardžiai</i>	48
<i>Declinatio I. 1-oji linksniuotė</i>	48
<i>Declinatio II. 2-oji linksniuotė</i>	49
<i>Declinatio III. 3-oji linksniuotė</i>	50
<i>Declinatio IV. 4-oji linksniuotė</i>	51
<i>Declinatio V. 5-oji linksniuotė</i>	52
<i>Comparatio declinatiōnum: nomina substantīva. Linksniuotė palyginimas: daiktavardžiai</i>	53
3 PRIEDAS. BŪDVARDŽIŲ LINKSNIIVIMAS	54
<i>Nomina adiectīva. Būdvardžiai</i>	54
<i>Adiectīva II-I declinatiōnis. 2-1 linksniuotės būdvardžiai</i>	54
<i>Adiectīva III declinatiōnis. 3 linksniuotės būdvardžiai</i>	55
<i>Comparatio declinatiōnum: nomina adiectīva. Linksniuotė palyginimas: būdvardžiai</i>	56
4 PRIEDAS. ĮVARDŽIAI. JŲ RŪŠYS, DERINIMAS SU DAIKTAVARDŽIU, KAITYMAS	57
<i>Pronomina. Įvardžiai</i>	57
<i>Pronomina personalia et reflexīva. Asmeniniai ir sangrąžiniai įvardžiai</i>	57
<i>Pronomina possessīva. Savybiniai įvardžiai</i>	57
<i>Savybinių įvardžių derinimas su daiktavardžiais</i>	59
<i>Adiectīva pronominalia. Įvardiniai būdvardžiai</i>	60
<i>Pronomina demonstratīva et determinatīvum. Parodomieji ir pažymimasis įvardžiai</i>	61
<i>Pronomina interrogatīva et relatīva. Klausiamieji ir santykiniai įvardžiai</i>	63
<i>Pronomina indefīnīta. Neapibrėžiamieji įvardžiai</i>	64
<i>Pronomina indefīnīta composita. Neapibrėžiamieji sudėtiniai įvardžiai</i>	64
<i>Sudėtinių įvardžių linksniavimas</i>	65
5 PRIEDAS. SKAITVARDŽIAI	68
<i>Nomina numeralia. Skaitvardžiai</i>	68
<i>Skaitvardžių 1, 2, 3, 1000 linksniavimas</i>	72

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos

Lotynų kalbos ir Antikos kultūros Bendrosios programos naujumas atsiskleidžia jau pačiame programos pavadinime. Ją sudaro trys vienodai svarbios pasiekimų sritys: lotynų kalbos pažinimas, kalbos vartojimas ir Antikos kultūros pažinimas. Programoje apibrėžti visų šių sričių pasiekimų lygiai. Ankstesnės gimnazijoms skirtos programos iš esmės buvo orientuotos į lotynų kalbos pažinimą, vienintelis jose nurodytas ugdomas gebėjimas – analizuoti gramatinius lotynų kalbos reiškinius, juos lyginti su lietuvių ir kitomis kalbomis (pvz., Bendrojo ugdymo programa *Lotynų kalba humanitarinio ir realinio profilio gimnazijų klasėms*, patvirtinta LR ŠMM 1998-07-09, parengė A. Gvildys). Nors programos tikslo formuluotėje nurodoma, kad pamokose plečiamas mokinių akiratis, kadangi analizuojami ne vien kalbos dalykai, bet ir „smulkiai susipažįstama su antikos pasauliu, jo istorija, kultūra, švietimu, amžinosiomis vertybėmis“ (p. 4), tačiau Antikos kultūros, istorijos, LDK kultūros temos neatsispindi nei programos turinyje (išskyrus trumpą įvadą į dalyką ir paskutinę IV gimnazijos klasės temą), nei pasiekimų vertinime.

Naujos Lotynų kalbos ir Antikos kultūros bendrosios programos tikslas – suteikti mokiniams klasikine Europos humanitarinio ugdymo paradigma paremto humanitarinio išsilavinimo pagrindus. Svarbiausios ugdomos kompetencijos – pažinimo ir kultūrinė, stiprinančios kritinį mąstymą, gebėjimą lyginti lotynų ir gimtosios bei užsienio kalbų faktus, vertinti skirtingų epochų kultūros reiškinius, jų įtaką dabarčiai bei padedančios formuoti europinę ir nacionalinę tapatybę. Tyrimai rodo, kad tarp kalbos ir kultūros yra neatsiejamai ryšiai ir kad susidomėję ir įgiję motyvaciją tyrinėti kultūrą, vartojusią studijuojamą kalbą, mokiniai įgyja didesnę motyvaciją mokytis ir tos kultūros kalbos. Todėl Lotynų kalbos ir Antikos kultūros bendrosios programos turinys neapsiriboja vien kalbos pažinimo ir jos vartojimo pasiekimų ugdymu, bet siekia atskleisti, kaip per kalbą išreiškiama kultūra, ir supažindinti mokinius su Antikos kultūros indėliu į dabartinį pasaulį.

Atsižvelgiant į tai suformuotas ir mokymo(si) turinys: kalbos pažinimas (fonetika, kirčiavimas, morfologija, sintaksė, leksika); kalbos vartojimo sritys (tekstų skaitymas, vertimas; sentencijų mokymasis, jų etinė - filosofinė mintis ir vartojimo kontekstai; tarptautinių žodžių ir terminų daryba ir vartojimas); Antikos kultūros ir istorijos realijos ir jų recepcija Europoje ir Lietuvoje (geografija, Romos ir Atėnų miestai, menas ir architektūra, mitai, istoriniai faktai ir istorinės asmenybės, krikščionybės realijos).

Pamokose turėtų būti taikomi interaktyvūs mokymosi metodai: informacijos paieška, darbas grupėse, diskusijos, pristatymai. Rekomenduojama pamokose derinti tris mokomojo turinio sritis: komentuoti ir su mokiniais aptarti tekste esančias socialines, istorines, kultūrines realijas bei jų recepciją vėlesnėse epochose (naudojantis vaizdine, elektronine medžiaga, objektų ir miestų 3D

rekonstrukcija ir kt.). Veiklų planavimo rekomendacijose siūloma įvairi pamokų planavimo prieiga: nors dauguma pagrindinių pamokų temų yra gramatikos temos, bet kai kuriose pamokose siūloma didesnę laiko dalį skirti nurodytoms istorijos, filosofijos, mitologijos, literatūros, meno ir kt. įdomioms temoms aptarti, vėliau su jomis susiejant gramatinę medžiagą. Kiekvienai pamokai rekomenduojama su pamokos tema susijusių sentencijų ar frazeologizmų, su mokiniais galima aptarti bent po vieną sentenciją, jos autorių, etinę ar filosofinę mintį. Per dvejus metus mokiniai turėtų išmokti apie 80 sentencijų ir gebėti jas vartoti įvairiuose kontekstuose. Taip pat ketinama parengti originalių tekstų lotynų kalba arba adaptuotų romėnų autorių tekstų. Į programą įtraukti ir romėnų literatūros, ir LDK tekstų bei įrašų fragmentai.

Mokytojai gali rinktis įvairius lotynų kalbos mokymo metodus: tai gali būti tradicinis gramatinis metodas arba dabar vis labiau populiarėjantis teksto skaitymas su jo leksikos bei gramatikos aiškinimu. Tekste gali pasitaikyti mokiniams nežinomų žodžių ar gramatinių formų, bet, mokytojui juos išaiškinus ar tiesiog pateikus jų reikšmę, pasikartojančioje situacijoje mokiniai tas formas atpažins ir lengviau įsimins. Daugelyje pasaulio mokyklų taikomas komunikacinis lotynų kalbos mokymosi metodas gali būti iš dalies naudojamas ugdant kalbos vartojimo (teksto produkavimo žodžiu) gebėjimus. Per dvejus metus mokiniai turėtų išmokti apie 400 lotyniškų leksikos vienetų.

Pradedantiesiems mokytojams pridedamos pagrindinės lotynų kalbos gramatikos lentelės, kurias parengė © *Dalia Andziulytė, VU Klasikinės filologijos katedros lektorė (2024):*

[1 priedas. Lotynų kalbos garsai. Tarimas ir kirčiavimas](#)

[2 priedas. Daiktavardžių linksniavimas](#)

[3 priedas. Būdvardžių linksniavimas](#)

[4 priedas. Įvardžiai](#)

[5 priedas. Skaitvardžiai](#)

2. Veiklų planavimas

Pasirenkamajam Lotynų kalbos ir Antikos kultūros dalykui skiriama viena akademinė valanda per savaitę.

III gimnazijos klasėje – 36 akad. val., IV gimnazijos klasėje – 34 akad. val. Iš viso – 70 akad. val.

2.1. Ilgalaikis planas III gimnazijos klasei

Eil. Nr.	Tema	Val. sk.	Rekomendacijos
1.	Lotynų kalba ir jos istorija. Lotynų kalbos vieta indoeuropiečių kalbų šeimoje. <i>Latinitas viva.</i>	1	Rekomenduojama palyginti iš indoeuropiečių prokalbės paveldėtus bendrus lotyniškus ir lietuviškus žodžius (<i>auris</i> – ausis, <i>aurum</i> – auksas, <i>axis</i> – ašis, <i>deus</i> – dievas, <i>iocus</i> – juokas, <i>mare</i> – marės, <i>marios</i> , <i>mater</i> „motina“ – <i>moteris</i> , <i>vir</i> – vyras, <i>es</i> – esi, <i>est</i> – esti, <i>vīdī</i> – iš-vydau, <i>tū</i> – tu ir kt.). Rekomenduojama remtis Mykolo Lietuvos veikalu „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“ (<i>De moribus Tartarorum, Lituorum et Moschorum</i>), kuriame autorius pateikė 74 žodžių sąrašą.
2.	Lotynų kalbos tarimo ir kirčiavimo taisyklės.	1	Rekomenduojama skaityti žodžius, kurių prasmė lengvai suprantama iš kitų kalbų: lotyniškus mėnesių pavadinimus, kelintinius skaitvardžius iki dešimt, garsių graikų bei romėnų vardus. Rekomenduojama paskaityti nedidelę lotynišką ištrauką (su lietuvišku vertimu) iš populiarių knygų, išverstų į lotynų kalbą, pvz., „Mikė pūkuotukas“, „Hobitas“.
3.	I–II linksniuotės <i>nom. sg. et pl.</i> Būdvardžio derinimas su daiktavardžiu. Vietos reiškimas (<i>in cum abl. Ablativus loci</i>). Veiksmažodžio <i>esse</i> esamasis laikas. Antikinio pasaulio geografija. Antikiniai toponimai ir jų lietuviški atitikmenys.	2	Rekomenduojami posakiai: <i>terra incognita</i> , <i>tabula rasa</i> , <i>Roma aeterna</i> .
4.	Pasisveikinimas, atsisveikinimas. Veiksmažodžių imperatyvas.	1	Rekomenduojamos sveikinimosi frazės: <i>Salvete, discipuli. Salve, magister / -tra. Valete, discipuli. Vale, magister /-tra.</i> Rekomenduojami posakiai: <i>Valete et plaudite. Divide et impera. Nota bene (NB). Ora et labora. Festina lente.</i>
5.	Prisistatymas. <i>Dativus possessivus</i> . Veiksmažodis <i>sum, fui, –, esse</i> ir jo vediniai: <i>adsum, absum</i> .	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Homo sum. Mihi nomen est...</i>

6.	Infinitivus. <i>Praesens indicativi activi</i> . I ir II linksniuotėių <i>acc. sg. et pl.</i> Krypties reiškimas <i>in cum acc.</i> Dėkojimo posakiai.	2	Rekomenduojami posakiai: <i>Gratias ago. Debeo tibi gratiam. Cogito ergo sum. Credo. Elephantum ex musca facis. Medicus curat, natura sanat. Littera docet, littera nocet. Errare humanum est. Dicere non est facere.</i>
7.	I–II linksniuotės daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo paradigmos. Pandoros mitas antikiniuose šaltiniuose.	2	Rekomenduojami tekstai: <i>De Pandora</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Deus ex machina. Verba docent, exempla trahunt. In aqua scribis. Non est medicina sine lingua Latina. Cuncta fluunt.</i>
8.	Romėniška vardų sistema. Romėniškų vardų lietuvinimas. II linksniuotės <i>voc. sg. masc.</i>	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Vivere, Lucili, militare est; Aut Caesar, aut nihil; Equo ne credite, Teucuri.</i>
9.	II linksniuotės daiktavardžiai ir būdvardžiai su baigmeniu <i>-er</i> .	2	Rekomenduojamas tekstas: <i>De schola Romana</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Non scholae, sed vitae discimus. Libri amici, libri magistri. Non locus virum, sed vir locum ornat.</i>
10.	Tarpinis patikrinimas.	1	
11.	I linksniuotės vyriškos giminės žodžiai. <i>Praesens indicativi passivi 3 sg. et 3 pl.</i> Ablativus auctoris.	2	Rekomenduojamas tekstas: <i>De poeta Catullo</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Nulla regula sine exceptione</i> . Plg.: Jau niekas tavęs taip giliai nemylės, Kaip tavo nuliūdęs poeta! Ar kas ir kančių tiek pakelti galės Tiktai dėl tavęs, numylėta? (Maironis)
12.	<i>Imperfectum indicativi activi</i> . Būdvardis <i>multi, multae, multa</i> . Niobės mitas Antikos mene.	2	Rekomenduojamas tekstas: <i>De Nioba</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>In principio erat verbum. Non multa, sed multum</i> . Ovidijus „Metamorfozės“, VI. 46–312. <i>Niobės vaikų išžudymas</i> (V a. pr. Kr. graikų krateras, Luvras; Vikipedija), skulptūrinė grupė <i>Niobė ir vaikai</i> (Uficių galerija; Vikipedija), Verkiančios Niobės uola Magnesijoje prie Sipilo (dab. Manisa Turkijoje; Vikipedija).
13.	Asmeniniai įvardžiai (<i>pronomina personalia</i>). Savybiniai įvardžiai (<i>pronomina possessiva</i>). Laiško žanras antikinėje literatūroje ir vėliau. Cicerono laišakai Atikui.	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Faber fortunae meae sum. Vade mecum. Omnia mea mecum porto. Et tu, Brute? Vir doctus in se semper divitias habet.</i> Romėnų santuokos formulė: <i>Ubi tu Gaius, ibi ego Gaia</i> . <i>Cūr non mītto meós tibi, Póntiliáne, libéllos?</i> <i>Né mihi tú mittás, Póntiliáne, tuós.</i> Martialis, <i>Epigrammata</i> , VII.3
14.	Parodomieji įvardžiai (<i>pronomina demonstrativa: is, ea, id, idem eadem, idem</i>). Veiksmazodžio <i>sum, fui, –, esse</i> būsimasis laikas (<i>futurum</i>)	1	Rekomenduojamas tekstas: <i>Lupus in fabula</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Lupus in fabula. Idem per idem; ibid. = ibidem.</i>

	<i>I indicativi activi</i>). Pasakėčios žanras antikinėje ir lietuvių literatūroje.		
15.	Veiksmažodžių būsimasis laikas (<i>futurum I indicativi activi</i>).	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Da mihi ubi stare et ego terram movebo.</i>
16.	Garsios Antikos asmenybės: Archimedas. Veiksmažodžio perfekto (<i>perfectum indicativi activi</i>) sg. 1 ir pl. 3. Griežto draudimo konstrukcija <i>noli, nolite + infinitivus</i> .	2	Rekomenduojamas tekstas: <i>De Archimede</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Noli tangere circulos meos. Noli turbare aquam. Veni, vidi, vici. Dixi et animam levavi. In principio creavit Deus caelum et terram. Quod scripsi, scripsi.</i>
17.	Garsios Antikos asmenybės: Spartakas. III daiktavardžių linksniuotė (priebalsinis tipas).	1	Rekomenduojamas tekstas: <i>De Spartaco</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>In corpore. O tempora, o mores! Communis opinio. Aurea mediocritas.</i>
18.	III linksniuotės daiktavardžio daryba: <i>nomina agentis, nomina actionis</i> ir kt.	1	Rekomenduojami posakiai: <i>In vino veritas, in aqua sanitas. Repetitio est mater studiorum.</i>
19.	III daiktavardžių linksniuotė (balsinis ir mišrusis tipai). Romos įkūrimo mitai ir archeologija.	1	Rekomenduojamas tekstas: <i>De Romulo et Remo</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Urbi et orbi. Civis Romanus sum. Roma quadrata. Lupa Capitolina. Finis coronat opus. Mens sana in corpore sano. Panem et circenses. Contra vim non valet ius.</i>
20.	Tarpinis atsiskaitymas.	1	
21.	Kiekiniai ir kelintiniai skaitvardžiai (<i>numeralia cardinalia, numeralia ordinalia</i>) nuo 1 iki 10. <i>Abl. temporis</i> . Romėniškų skaitvardžių rašyba. Romos istorijos etapai: karalių valdymas, respublikos ir imperijos laikotarpiai.	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Septem sapientes. Septem artes liberales. Unus pro omnibus, omnes pro uno. Rex viva lex. Non rex est lex, sed lex est rex. Dura lex, sed lex. Inter arma silent leges.</i>
22.	III linksniuotės būdvardžiai. Būdvardžių antonimai.	2	Rekomenduojamas tekstas: <i>De Hannibale</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Similis simili gaudet. Omne principium (initium) difficile (grave) est.</i>
23.	Romėnų dievai. Netaisyklingų III linksniuotės daiktavardžių <i>Iuppiter</i> ir <i>bos</i> linksniavimas.	1	Rekomenduojamas tekstas: <i>Iuppiter et ranae</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Quod licet Iovi, non licet bovi.</i>
24.	Graikų kalbos raidynas. Graikiškos kilmės terminai. Bendri giminiški graikiški, lietuviški ir lotyniški žodžiai.	1	Rekomenduojami rašyti graikiški žodžiai: ἄγαθος ἄγγελος, ἄνθρωπος, ἄτομος, γυμνάσιον, καλός, ἰδέα, κόσμος, λίθος, μῦθος, βίος, λόγος, πόλις, σοφία, γράφω, τόπος, τύραννος, φιλέω, καυλός „stiebas“ (plg. liet. kaulas), ἐστὶ (plg. liet. esti, lot. est), θυμός „gyvybės kvėpavimas; siela; narsumas“ (plg. liet. dūmas, lot. fumus), ἐγώ (plg. lot. ego); ταῦρος (plg. liet. tauras, lot. taurus). Rekomenduodami terminai: angelas, antropologija, atomas, biografija, filosofija, gimnazija, idėja,

			ideologija, kalokagatija, kosmos(as), kosmologija, litografija, mitologija, logografas, polis, tironas, topografija, licėjus < lot. <i>Lyceum</i> , gr. Λύκειον (Atėnuose, Apolonui Likėjui skirtoje giraitėje įkurta Aristotelio mokykla). Rekomenduojamos sentencijos: Ἄνθρωπος μικρὸς κόσμος. Ζῶν πολιτικόν.
25.	<i>De scholis philosophicis Athenarum.</i>	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Barbam video, philosophum autem nondum video. Homo est animal sociale. Scio me nihil scire. Barba non facit philosophum.</i>
26.	Sentencijos apie žmogų.	1	Rekomenduojama paaiškinti, ką nuo Renesanso laikų reiškė žodis <i>humanistas</i> : tai žmogus, mokantis tris klasikines kalbas: lotynų, graikų, hebrajų. Žymiausias XVI amžiaus Lietuvos humanistas buvo Abraomas Kulvietis, gerai mokėjęs šias tris kalbas, vienas pirmųjų ėmęs rašyti lietuviškai. Senojo Testamento Dievo vardas trimis kalbomis: <i>Ego sum, quī sum</i> (Vulgata), ἐγώ εἰμι ὁ ὢν [egō eimi ho ōn], hebr. יהוה [YHWH]. Rekomenduojami posakiai: <i>Quid est homo?</i> (Vulgata) (Seneca); <i>Homo politicus. Homo faber. Homo homini lupus</i> (Plautus). <i>Homo novus. Homo sapiens. Homo trium linguarum. Ecce homo. Homines sumus, non dei</i> (Petronius). <i>Homo inter homines sum</i> (Petronius). <i>Nam homo est corpus, anima et spiritus</i> (Cusanus). <i>Corpus humanum.</i>
27.	Lotyniški Vilniaus užrašai ir pavadinimai.	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Hic iacet peccator</i> (užrašas ant Mykolo Kazimiero Paco, LDK didžiojo ėtmono kapo; Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčia); <i>Alma mater Vilnensis</i> (užrašas Vilniaus universiteto Didžiojo kiemo aulos fasade; universitetas vadinamas motina maitintoja, nes teikia dvasinę ir intelektualinę peną); <i>Mater Misericordiae, sub tuum praesidium confugimus</i> (Aušros Vartų koplyčios fasado įrašas Vilniuje, Aušros vartų gatvėje); <i>Littera enim occidit, Spiritus autem vivificat</i> (Vulgata), įrašas VU Filologijos fakultete); lotyniški Vilniaus senamiesčio gatvų pavadinimai: <i>Platea Arcea</i> – Pilies gatvė; <i>Platea Hippica</i> – Arklių gatvė; <i>Strata Bernardinorum</i> – Bernardinų skersgatvis; <i>Porta Aciialis</i> – Aušros vartai (Aštrioji broma).
28.	Sentencijų ir posakių vartojimas kontekste.	1	

2.2. Ilgalaikis planas IV gimnazijos klasei

Eil. Nr.	Tema	Val. sk.	Rekomendacijos
1.	Kartojimas. Romos imperijos geografija. Antikiniai toponimai ir jų lietuviški atitikmenys.	1	Rekomenduojami tekstai: <i>De mari, De Roma antiqua</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Columnae Herculis, Mare Internum (Mare nostrum), Mare Tyrrhenum, Mare Adriaticum</i> .
2.	Kartojimas. I–III linksniuotės. Būdvardžio derinimas su daiktavardžiu.	2	Rekomenduojami tekstai: <i>Bibliotheca, De mari, De Roma antiqua, De gladiatoribus</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Urbi et orbi. Ex libris. Gaudium in litteris est. Habent sua fata libelli</i> .
3.	Romėnų būstas. IV daiktavardžio linksniuotė.	2	Rekomenduojami tekstai: <i>De domu Romana, De cornu Amaltheae</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Non facit saltus natura, Nutrimentum spiritus</i> (Berlyno karališkoji biblioteka), <i>Status belli, Status quo, Motus cogitationum</i> [Minčių polėkis], <i>Motu proprio</i> [Savo valia], <i>Senatus populusque Romanus (SPQR), Manus manum lavat; Usus magister optimus</i> .
4.	V daiktavardžio linksniuotė.	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Facies Hippocratica, Res publica, Res, non verba. Rerum omnium thesaurus memoria</i> (Cicero). <i>Unus dies gradus est vitae. Nulla dies sine linea. In medias res. Carpe diem</i> (Horatius).
5.	Kartojimas. Veiksmažodžio laikai ir asmenavimas.	2	Rekomenduojami tekstai: <i>Rapina Sabinarum, Hercules, De Iasone et Medea</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit</i> (Propertius).
6.	Graikų filosofai. Kartojimas. Veiksmažodžio liepiamoji nuosaka.	1	Rekomenduojami tekstai: <i>De Diogene</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Hominem quaero</i> .
7.	Mitologija. Romėnų dievai. Veiksmažodžio veikiamosios rūšies laikų sistema.	2	Rekomenduojami tekstai: <i>De Prometheo, De Theseo et Minotauro</i> . Dvylika romėnų dievų Enijaus hegzametre: <i>Iuno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars, Mercurius, Iovi(s), Neptunus, Vulcanus, Apollo</i> .
8.	Tarpinis atsiskaitymas.		
9.	Neveikiamoji rūšis. <i>Praesens indicativi passivi</i> .	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Rex datur propter regnum, non regnum propter regem. Fortuna vitrea est: tum, cum splendet, frangitur</i> . (Publilius)

10.	Pasakėčios. Dalyviai (<i>participium praesentis activi, participium perfecti passivi</i>), jų lyginimas su atitinkamais lietuvių kalbos dalyviais.	2	Rekomenduojami tekstai: <i>De leone aegrotante, De formica et cicada</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Homo ludens; Ab urbe condita; Homo sapiens; Amantes amentes; Sero venientibus ossa; Canes plurimum latrantes raro mordent; Lex non scripta; Dictum factum; Mens invicta manet; Patres conscripti; Sapienti sat; Lucundi acti labores</i> .
11.	Mitologija. Herojai. <i>Ablativus absolutus</i> .	2	Rekomenduojami tekstai: <i>De Ulixee, De Iasone et Medea</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Duobus litigantibus tertius gaudet. Vice versa</i> .
12.	Mitologija. Herojai. Neveikiamoji rūšis. <i>Perfectum indicativi passivi 3 sg. et pl.</i>	2	Rekomenduojami tekstai: <i>Perseus, Hercules</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Columnae Herculis. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. (Vulgata)</i>
13.	Veiksmažodis <i>possum, potui, –, posse</i> .	2	Rekomenduojami tekstai: <i>De bello Troiano, De triumpho Romano</i> . Rekomenduojami posakiai: <i>Felix, qui potuit rerum cognoscere causas (Vergilius)</i> .
14.	Įvardiniai būdvardžiai (<i>adiectiva pronominalia</i>).	1	Rekomenduojami posakiai: <i>Unus multorum; Unus pro multis; Timeo lectorem unius libri; Alter ego. Homo semper aliud, fortuna aliud cogitat (Publilius). Nemo solus satis sapit (Plautus)</i> .
15.	Parodomieji įvardžiai (<i>pronomina demonstrativa</i>). Parodomasis įvardis (<i>pronomina determinativum: ipse, ipsa, ipsum</i>).	2	Rekomenduojami tekstai: <i>Neptunus et Mars, Aeneas, Daedalus et Icarus</i> . <i>Tháís habét nigrós niveós Laecánia déntes</i> <i>Quáe ratio (e)st? Emptós háec habet, illa suós</i> (Martialis, <i>Epigrammata</i> , V. 43). Rekomenduojami posakiai: <i>Nosce te ipsum. Medice, cura te ipsum</i> .
16.	Sintaksinės konstrukcijos: <i>accusativus cum infinitivo</i> . Termopilų mūšis. Simonido epitafija, Cicerono išversta į lotynų kalbą.	3	Rekomenduojami posakiai: <i>Scio me nihil scire. An nescis longas regibus esse manus. (Ovidius)</i> <i>Díc, hospés, Spartáe nos t(e h)íc vidísse iacéntes,</i> <i>dúm sanctís patriáe légibus óbsequimúr.</i>
17.	Sintaksinės konstrukcijos: <i>nominativus cum infinitivo</i> .	1	Rekomenduojamas tekstas: <i>In assiduo labore thesaurus esse dicitur</i> .
18.	Romos imperijos geografija. Būdvardžių laipsniavimas, <i>ablativus comparationis</i> .	2	Rekomenduojami tekstai: <i>De urbibus et fluminibus Italiae, De Campania</i> .

19.	Lietuvos istorijos realijos lotyniškuose šaltiniuose. Romėniški skaitvardžiai nuo 10 iki 1000. <i>Ablativus temporis</i> .	2	Rekomenduojami tekstai: Kvedlinburgo analų 1009 metų tekstas: <i>Sanctus Bruno qui cognominatur Bonifacius archiepiscopus et monachus XI [undecimo] suae conuersionis anno in confinio Rusciae et Lituae a paganis capite plexus cum suis XVIII [duodevigintis], VII [(die) septima] Idibus Martij petijt coelos.</i> Ištraukos iš Petro Dusburgiečio „Prūsų kronikos“: <i>Baptisatio Mindowe Anno 1250 fuit magister frater Andreas Stirilant. Huius tempore Mindowe rex Letvinorum et Morta uxor euis baptismum susceperunt et coronam regni in Lethovia a domino Innocentio papa IV-to. Pugna Durbensis Anno 1257 fuit in Livonia magister frater Borchardus de Hornhusen. Iste construxit castrum in Dobelen [...]. Occisus autem fuit in Durben cum II C (200) fratribus in die beate Margarete anno 1260 ab insequentibus Letvvinis.</i> Rekomenduojami posakiai: <i>Septem reges; Nemo potest duobus dominis servire; Homo trium litterarum; Mille ioci Veneris</i> (Ovidius);
20.	Dabarties realijos. Nagrinėja savo miestų lotyniškus užrašus, šiuolaikinius firmų ir kitų organizacijų lotyniškus pavadinimus.	2	Rekomenduojami posakiai: <i>Alma mater, Universitas Vilnensis, Res publica Transfluviana, „Versus aureus“, „Tyto alba“, „Littera“</i>. Lietuvos regionų herbų įrašai: Aukštaitijos <i>Patriam tuam mundum existima</i>; Žemaitijos <i>Patria una</i>; Mažosios Lietuvos <i>Salus publica suprema lex</i>; Suvalkijos <i>Vienybė težydi</i>; Dzūkijos <i>Ex gente bellicosissima populus laboriosus</i>.

3. Pamokų planai ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai

3.1. Pamokos planas III klasei. Lotynų ir lietuvių kalbų giminystė

Pažinimo, kultūrinės ir kūrybiškumo kompetencijų ugdymas	
Uždavinys	Lygindami lietuviškus ir lotyniškus giminystę reiškiančius žodžius, paaiškina kalbų giminystės sampratą ir jos raiškos kitimą istorijos raidoje.
Mokymo(si) veiklos	• skaito tekstą apie lietuvių ir lotynų kalbų giminystę (žr. Priedą); • pavyzdžiais pagrindžia ide. kalbų giminystę; • lotyniškiems pavyzdžiams parenka lietuviškus atitikmenis; • argumentuotai paaiškina, kaip kito požiūris į lotynų ir lietuvių kalbos giminystę; • argumentuotai paaiškina skirtumus tarp legendinių pasakojimų ir mokslo faktų; • pateikia skirtingų mokslo disciplinų (kalbų, istorijos, geografijos) darnos pavyzdžių.
Veiklos etapai	1. Bendrame pokalbyje sukuriama pasakojimas apie ide. kalbų šeimą.
Ugdoma pažinimo ir kūrybiškumo kompetencija	2. Braižo ide. kalbų grupių medį, „kabina“ lygintų žodžių „lapelius“ ar pan. 3. Mokiniai pasikeisdami garsiai skaito mokytojo parengtą tekstą „Lietuvių ir lotynų kalbų giminystė“.
Ugdoma kultūrinė kompetencija	1. Bendrame pokalbyje aptaria Palemono legendos kilmę, Tacito minimus aiškus, istorines žinias apie baltų – romėnų prekybinius ryšius, Mykolo Lietuvio siūlymą valstybės viešajame gyvenime visur vartoti lotynų kalbą, Ruigio mintis apie lietuvių ir kitų ide. kalbų giminystės laipsnį ir šiuolaikinį ide. kalbų giminystės supratimą.
Ugdomi kalbiniai gebėjimai	5. Mokiniai žodyne susiranda straipsnyje pateiktus lotyniškus žodžius ir jų pagrindines formas, persirašo žodžius ir jų vertimus į sąsiuvinį.
Apibendrinimas	Mokiniai žodžiu apibendrina ir įtvirtina pamokoje įgytas žinias: a) apie ide. kalbų šeimą ir jos kalbų grupes; b) apie lietuvių ir lotynų kalbų bendrą paveldėtą ide. leksiką; c) apie lietuvių kalbą – archajiškiausią ide. kalbą; d) apie legendinius pasakojimus ir mokslo faktus.
	Recepcija – rašytinio tekstų suvokimas. Mediacija – duomenų refleksija, tikslinė informacijos atranka. Komunikacija – pokalbis, diskusija, išvadų formulavimas.
Vertinimas	Kaupiamųjų balų gauna mokiniai, aktyviai dalyvavę pamokoje. Tie mokiniai, kurie pamokoje skaitytas sentencijas sugebėjo išmokti atmintinai, mokytojo nuožiūra gauna papildomą kaupiamąjį balą (gali gauti ir kelis balus).
Šaltiniai	Mokytojo parengta medžiaga (žr. Priedą), internetiniai ištekliai.

Priedas: pamokos medžiaga

LIETUVIŲ IR LOTYNŲ KALBŲ GIMINYSTĖ

Lotynų kalbà – indoeuropiėčių kalbà (toliau – ide.). Ji kai kuriais žodžiais ir

gramatinėmis formomis **panaši į lietuvių**, senovės graikų, senovės indų ir kitas ide. kalbas.

Lotynų ir lietuvių kalbų panašumas buvo pastebėtas dar **viduramžių pabaigoje**. Lietuviams, pradėjusiems studijuoti lotynų kalbą Europos universitetuose, krito į akis kai kurie beveik „tokie patys“ lietuviški ir lotyniški žodžiai ir jų formos. Matyt, tada buvo sukurta lietuvių romėniškos kilmės teorija. Esą imperatoriaus Nerono laikais kilmingas romėnas **Palemonas** (plg. lot. **Palaemōn**, **ōnis** m Palemonas, jūrų dievaitis) gelbėdamasis nuo persekiojimo su būriū romėnų iš Italijos laivais atplaukė į Nėmuno žiotis ir apsigyveno Lietuvoje. Iš to legeždinio Palemono esą kilę Lietuvės kunigaikščiai ir didikai. Istorikai pagal romėnų monetų radimo vietas yra nustatę, kad pirmaisiais amžiais po Kristaus, baltai (lietuvių tada dar nebuvo) palaikė prekybinius ryšius su Romos imperija. Svarbiausia baltų, arba aisčių, kaip I amžiuje rašė Tacitas, prekė buvo gintaras, randamas rytiniame Baltijos jūros krante. Tačiau jokio romėnų persikėlimo į Lietuvą niekada nėra buvę – tai tik graži legendą.

Didysis mūsų kalbinių Kazimieras Būga teigė, kad iki šių dienų vartojamą lietuvių kalbos žodį **mārė**, **mārės** (greta mums dabar įprastesnio **mārios**) galima rasti ir kitose ide. kalbose: lotynų **mare** „jūra“, rusų **more** [more] „t. p.“¹, vokiečių **Meer** [mēr] „t. p.“ ir t. t. Jis yra atsiradęs **Pripetės pelkių** krašte (Baltarusijos – Ukrainos pasienis), kur III tūkstantmetyje prieš Kristų dar tyvuliavo didžiulis pelkėjantis ežeras, čia susidaręs tirpstant ledynams, o prie jo tada gyveno indoeuropiečiai. Taigi šiam ide. žodžiui yra apie penkis tūkstančius metų.

Tokių giminiškų lotyniškų ir lietuviškų žodžių galima pririnkti ne vieną dešimtį. Bene pirmasis į tai atkreipė dėmesį **Mýkolas Lietūvis** (Michal Lituānus), XVI amžiaus Lietuvos rašytojas, rašęs lotynų kalba. Veikalė „**Dē mōribus Tartarōrum, Lituānōrum et Moschōrum**“, kurio fragmentai buvo 1614 metais išleisti Bazelėje (Šveicarija), Lietūvis teigė, kad lotyniški žodžiai **ignis, unda, sōl, mēnsis, diēs, nox, noctis, rōs, aurōra, deus, vir, nepos, nepōtis, tū, tuus, meus, suus, vīvus, iuvenis, senex, senis, oculus, auris, nāsus, dentēs, gentēs, stā, sedē, verte, arātum, occātum, satum, sēmen, lēns, līnum, pecus, ovis, anguis, ansa, axis, rota, iugum, nunc, tractus, sūtus, prīmus, duo, trēs, quīnque, sex, septem** „ir daugelis kitų žodžių lietuvių kalba reiškia tą patį, kaip ir lotynų“ (Penktas fragmentas, 50). Autorius suvokė, kad šie žodžiai yra tie patys, arba, kaip pasakytų šių dienų mokslininkai, yra bendros kilmės ide. žodžiai. Daugelio šiamė tekstė pateiktų lotynų kalbų žodžių reikšmę ir šiandien galėtų atspėti bet kuris lietūvis, nesimokęs lotynų kalbės: tie žodžiai labai panašūs. Bet Mykolas Lietūvis manė, kad lietuvių kalba yra sugadinta lotynų kalba, todėl ragino valstybėje vartoti lotynų kalbą.

¹ Ši santrumpa reiškia „ta pati reikšmė“.

XVIII amžiaus tyrėjas **Pilypas Ruigys** veikalė „**Lietuvių kalbos kilmė, būdo ir savybių tyrinėjimas**“ (Karaliūčius, 1745) taip pat gretino lietuviškus, graikiškus, lotyniškus, slaviškus ir hebrėjiškus žodžius. Tik grėtinimas su negiminiška hebrėjų kalba neturi pagrindo. Lotyniškus žodžius Ruigys ėmė beveik tuos pačius, kaip ir Lietuvis. Ruigys buvo linkęs pritarti nuomonei, kad lietuvių kalbės mótina yra slāvų kalbà, tačiau jis nebūtų ginčijęs teiginio, jėi kas būtų sakęs, kad lietuvių kalbà – slāvų kalbės sesuō (dabar kalbininkai mano, kad slāvų kalbà yra atsiskyrusi nuo báltų prókalbės). O lietuvių kalbės senėlė ėsanti graikų kalbà (lietuvių ir graikų kalbos irgi giminiškos). Ruigys gretino lietuvių ir graikų kalbės žodžius: kai kuriė jo grėtinimai pagrįsti. Tačiau tik XIX amžiaus kalbininkai tinkamai nustatė lietuvių kalbos santykį su lotynų kalba ir kitomis ide. kalbomis: **lietuvių kalba archajiškiausia** iš visų ide. kalbų.

1. Nusakykite, kaip kito požiūris į lietuvių kalbos kilmę ir jos santykį su kitomis kalbomis.
2. Išsirašykite į žodynėlį visus lotyniškus pavyzdžius su fòrmomis ir vertimù.

3.2. Pamokos planas III klasei. Lotynų kalbos vientisinis sakiny

Pažinimo ir komunikavimo kompetencijų ugdymas	
Uždavinys	Aiškindamiesi lotyniško vientisinio sakinio modelį, skaito, verčia ir savarankiškai sudaro vientisinius sakinius lotynų kalba, vartodami žinomus žodžius ir taikydami morfologijos taisykles.
Mokymo(si) veiklos	• verčia vientisinius sakinius bendraudami ir bendradarbiaudami; • analizuoja verčiamo sakinio turinį; • produkuoja vientisinio sakinio modelius; • paaiškina lotyniško ir lietuviško vientisinio sakinio skirtumus.
Veiklos etapai	1. Aiškinasi ir aptaria mokytojo pateiktų sakinių modelius. Mokiniai verčia mokytojo pateiktus vientisinio sakinio modelius pradėdami paprasčiausiais, baigdami sudėtingesniais. Klausama po vieną mokinį, esant reikalui, padeda bet kuris norintis. Mokytojas prieš pradedant darbą paaiškina vientisinio sakinio vertimo tvarką: pirmiausia randamas ir išverčiamas lotyniško sakinio tarinys, po to veiksnys, tada papildinys, esantis prie tarinio, paskui kitos antrininkės sakinio dalys. Verstini sakiniai užrašyti (ekrane). Mokiniai parašo lietuvišką jų vertimą ir palygina abiejų sakinių panašumus ir skirtumus. NB! Atkreipkite dėmesį į lotyniško ir lietuviško sakinio žodžių tvarką. <i>Puella videt. S (veiksny) P (tarinys) – Mergaitė mato.</i> <i>Puella scholam videt. S O (papildinys) P – Mergaitė mato mokyklą.</i> <i>Puella pulchra scholam videt. S A (pažyminys) O P – Graži mergaitė mato mokyklą.</i> <i>Puella pulchra māne scholam videt. S A C (aplinkybė) O P – Graži mergaitė ryte mato mokyklą.</i> <u>Lotyniški sintaksės terminai, žinotini mokytojų</u> (mokiniai gali jų nežinoti ir sakinio dalių nežymėti sutartiniais ženklais sakinio schemose, bet privalo suvokti sakinio dalis ir jų vietą sakinyje): <i>subiectum</i> veiksnys <i>praedicatum</i> tarinys <i>objectum</i> papildinys <i>attributum</i> pažyminys <i>circumstantia</i> aplinkybės
Ugdomos pažinimo ir komunikavimo kompetencijos	2. Mokiniai suskirstomi į grupes (pvz., po du). Jie savarankiškai verčia pateiktus sakinių modelius. Sakinių modeliai <i>Puella scribit.</i> <i>Puella litterās scribit.</i> <i>Puella labōriōsa litterās scribit.</i> <i>Puella labōriōsa hodiē litterās novās scribit.</i> <i>Fābulam legō.</i> <i>Fābulam dē Rōmā legō.</i> <i>Fābulam dē Rōmā antīquā legō.</i> <i>Hodiē fābulam dē Rōmā antīquā legō.</i>

	<i>Hodiē fābulam novam dē Rōmā antīquā legō.</i> <i>Vidēsne lūnam?</i> <i>Vidēsne hodiē lūnam?</i> <i>Vidēsne hodiē lūnam in caelō?</i> <i>Vidēsne hodiē lūnam in caelō serēnō?</i> <i>Vidēsne, amīce, hodiē lūnam in caelō serēnō?</i> <i>Vidēsne, amīce, hodiē lūnam magnam in caelō serēnō?</i> Atlikę šią užduotį mokiniai formuluoja bendrą taisyklę: tarinys yra svarbiausia lotyniško sakinio dalis (veiksny neretai nepasakomas).
	2. Kiekvienos grupės atstovai garsiai skaito grupės raštu atliktus du sakinių modelių vertimus ir aiškina sakinio vertimo tvarką.
	4. Perskaite ir išvertę ilgiausią sakinį mokiniai žodžiu aiškina bent po dvi žodžių formas. Lotyniškų kalbos dalių pavadinimų sakyti nereikia (mokiniai gali sakyti lietuviškus kalbos dalių pavadinimus, tai būtų kartojimas), bet mokytojas, esant reikalui, gali supažindinti mokinius su vienu kitu lotynišku terminu, nusakančiu kalbos dalis. scrīb-i-t (verbum) praes. (ind. act.) 3 sg. puell-a (substantīvum) nom. sg. fem. litter-ās (substantīvum) acc. pl. fem. labōriōs-a (adiectivum) nom. sg. fem. nov-ās (adiectivum) acc. pl. fem. hodiē (adverbium) leg-ō (verbum) 1 sg. fābul-am (substantīvum) acc. acc. fem. dē cum abl. (praepositiō) Rōm-ā (substantīvum) abl. sg. fem. antīqu-ā (adiectivum) abl. sg. fem. hodiē (adverbium) nov-am (adiectivum) acc. sg. fem. vidē-s (verbum) 2 sg. -ne particula lūn-am (substantīvum) acc. sg. fem. in cum abl. (praepositiō) cael-ō (substantīvum) abl. sg. neutr. serēn-ō (adiectivum) abl. sg. neutr. amīc-e (substantīvum) voc. sg. masc. lūn-am (substantīvum) acc. sg. fem. <u>Gramatikos terminai (žinotini mokytojui):</u> (nomen) substantivum daiktavardis (nomen) adiectivum būdvardis verbum veiksmažodis adverbium prieveiksmis

	<i>praepositio</i> prielinksnis <i>particula</i> dalelytė
	5. Sakinių kūrimas pagal modelius. Pater clamat. (filius, hortus, in, pulcher, mane) Pueri cantant. (schola, in, canticum, novus, pulcher) Videsne amicam? (forum, in, pulcher, amicus)
	6. Sukurtų sakinių modelių skaitymas ir tobulinimas.
	7. Apibendrinimas.
Ugdomi kalbiniai gebėjimai	Recepcija – sakinių supratimas. Mediacija – sakinių ir sakinio dalių nagrinėjimas, kalbos dalių formų aptarimas. Produktivumas – sakinių modelių kūrimas raštu ir pristatymas žodžiu. Komunikacija – bendravimas ir bendradarbiavimas atliekant užduotis, sakinių tobulinimas dalyvaujant klasei.
Pastabos	Sakinius mokytojas gali pateikti skaidrėse. Svarbu raudona spalva pažymėti tarinį ir paryškinti jo galūnes; taip pat paryškinti nagrinėjamų žodžių galūnes. Mokiniai nagrinėjamus žodžius turi užsirašyti, kad turėtų pavyzdžių, kaip reikia nagrinėti.
Vertinimas	Mokiniai užsirašo visų sakinių vertimus. Už tvarkingai atliktą klasės darbą mokytojas gali skirti papildomą kaupiamąjį balą. Po kaupiamąjį balą skiriama už kiekvieną tinkamą atsakymą. Mokytojas turi nuspręsti, kiek kaupiamųjų balų sudaro pažymį („10“ už 5 balus ar už 10 balų, jei tinkami atsakymai).

3.3. Pamokos planas III klasei. Lotyniški Vilniaus užrašai ir pavadinimai

Pažinimo ir kūrybiškumo kompetencijų ugdymas	
Uždaviniai	Mokiniai gebės: - perskaityti, išversti ir išnagrinėti lotyniškus užrašus, pavadinimus, šūkius ir paaiškinti jų sąsajas su pastatu, firma ar organizacija; - sukurti savo lotyniškų pavadinimų ir šūkių.
Užduotys	- Perskaityti, išversti ir paaiškinti savo miestų lotyniškus užrašus, šiuolaikinius firmų ir kitų organizacijų lotyniškus pavadinimus. - Surasti analogiškų pavyzdžių internetiniuose šaltiniuose.
Ugdomos kompetencijos	Pagrindinės: pažinimo ir kūrybiškumo. Papildomos: komunikavimo ir skaitmeninė.
Veiklos etapai	- Mokiniam pateikiama lotyniškų užrašų (savo mieste) pavyzdžių. Pvz., „<i>Citius, altius, fortius</i>“ ant sporto rūmų, „<i>Iustitia est fundamentum regnorum</i>“ ant teismo rūmų, „<i>Hinc itur ad astra</i>“ ant Vilniaus universiteto, „<i>Non progredi est regredi</i>“ – Jotvingių gimnazijos šūkis ir pan. - Mokiniai skaito, verčia ir gramatiškai išnagrinėja užrašus, pateikia sąsajas su pastatais ir jų paskirtimi. Internetu ar tarp savo asmeninių nuotraukų iš kelionių suranda panašių pavyzdžių, pristato grupei. - Mokiniam pateikiama leidyklų, firmų ir pan. pavadinimų: „<i>Versus aureus</i>“, „<i>Tyto alba</i>“, „<i>Littera</i>“ (galima pateikti provokuojančių, gramatiškai netaisyklingų firmų pavadinimų pavyzdžių: <i>Centrum Educatus</i> – edukacinių paslaugų bendrovė, <i>Bella verbum</i> – vertimo paslaugų biuras ir pan.). - Mokiniai verčia ir nagrinėja pavadinimus, tikrina gramatines formas, ieško pavadinimų sąsajų su įmonės veikla. Internetu randa panašių pavyzdžių, juos pristato grupei. - Mokiniai pasirinktinai kuria lotynišką savo įmonės pavadinimą, šūkį savo mokyklai, užrašą ant garsaus pastato sienos. - Mokiniai pristato savo sukurtus pavadinimus, šūkius ar užrašus, kiti balsuoja už geriausią, labiausiai atitinkantį pastato paskirtį ar įsivaizduojamos įmonės veiklą, pavadinimą, mokyklos šūkį ir pastato užrašą.
Integracija	Galima integracija su istorija.
Šaltiniai	Internetiniai ištekliai.

3.4. Pamokos planas IV klasei. *Ubi veritas?*

Pažinimo, kultūrinės ir socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijų ugdymas	
Uždavinys	Nagrinėdami lotyniškas sentencijas tiesos tema, jas pagrįstai interpretuoja įvairių epochų ir kultūrų kontekstuose.
Mokymo(si) veiklos	• skaito ir vartoja lotyniškas sentencijas tema <i>Veritas</i>; • atpažįsta ir išverčia (I, II, III linksniuotųjų) žodžių formas; • atpažįsta ir paaiškina Europos kalbų žodžius, kilusius iš lotynų kalbos; • apibūdina sentencijų kultūrinį kontekstą; • atpažįsta ir paaiškina kultūros ženklus pateiktame kultūriniame kontekste; • argumentuotai samprotauja apie filosofinį terminą <i>veritas</i> „tiesa“.
Abstraktieji daiktavardžiai ir jų reikšmės įvairiuose kontekstuose	Vertybių pastovumas ir sampratos kaita.
Veiklos etapai	1. Mokiniai skaito ir verčia sentencijas, aiškinasi žodžių reikšmes, darybą ir kai kurių žodžių atitikmenis šiuolaikinėse Europos kalbose. Sentencijos: <i>Amicus verus rara avis est. Quid est veritas?</i> (Vulgata) <i>Ego sum via, veritas et vita.</i> (Vulgata) <i>In vino veritas, in aqua sanitas. Veritas temporis filia. Oratio veritatis simplex est.</i> [<i>verus</i> → <i>veritas</i>; <i>sanus</i> → <i>sanitas</i>; <i>oro</i> → <i>oratio</i>; <i>vulgo</i> → <i>vulgatus</i>; <i>vinum</i> – liet. <i>vynas</i>, angl. <i>wine</i>, vok. <i>Wein</i>, pranc. <i>vin</i>, it. <i>vino</i>, isp. <i>vino</i>, port. <i>vinho</i>, rus. <i>вино</i> [<i>vino</i>]; <i>oratio</i> – liet. <i>oracija</i> „(lietuvių vestuvėse) humoristinė piršlio prakalba“ (Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzė“); <i>simplex</i> – angl. <i>simple</i>, pranc. <i>simple</i>, it. <i>semplice</i>, isp. <i>simple</i>, port. <i>simples</i>]
Ugdoma pažinimo kompetencija	2. Mokiniai per bendrą pokalbį aiškinasi sentencijų realijas. Lot. <i>rara avis</i> maždaug atitinka <i>balta varna</i>. Vulgata (lot. <i>Vulgāta</i>) – lotyniškas Šventojo Rašto vertimas, atliktas šv. Jeronimo, pripažintas katalikų bažnyčios (iš lot. <i>vulgātus</i>, <i>a</i>, <i>um</i> visuotinis, bendras; visiems prieinamas). Šv. Jeronimas (Euzėbijus Sofronijus Jeronimas, lot. <i>Eusebius Sophronius Hieronymus</i>, 347–420 m.) yra Dalmatijos ir Liòno mokinių, mokytojų, mokslininkų, vertėjų, asketų, mokslo ir Biblijos draugijų globėjas. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija kasmet rugsėjo 30-ąją, Tarptautinę vertėjų dieną, skiria šv. Jeronimo prėmiją. <i>Quid est veritas?</i> – tai vienas esminių filosofijos klausimų. Šiuo atveju Vulgatos citata – Poncijaus Piloto klausimas, į kurį Jėzus neatsakė. Viename iškiliausių savo kūrinių oratorijoje „Pasija pagal Joną“ (1723 m.) Johanas Sebastianas Bachas atkūrė šią sceną Piloto (bosas) ir Jėzaus (bosas) pokalbyje (rečitatyve), kur pateikiamas klausimas „Was ist Wahrheit?“ ir glausti evangelisto (tenoras) komentarai. (BWV 225, Nr. 18, prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=cW2oWEbx2zY&ab_channel=pannonia77, žiūrėta 2026-09-10). Į šį klausimą atsakoma apaštalamas kitoje Vulgatos vietoje: <i>Ego sum via, veritas</i>

	<i>et vita</i>. Sentencija be šaltinio nuorodos <i>Ego sum</i> verčiama „aš gyvenu“ – galbūt ši sentencija yra atsiradusi iš tos pačios Vulgatos vietos. Taip gali pasakyti daugelis žmonių. Tačiau kuris žmogus drįstų apie savo sakyti <i>Ego sum ... veritas...</i> „Aš esu tiesa“? Tas <i>veritas</i> yra tarp <i>via</i>, kuris suvoktinas kaip metafora, ir <i>vita</i>. <i>Ego sum</i> gali būti fizinis apibūdinimas (egzistavimas), o <i>via</i> (tikėjimas Jėzumi) → <i>veritas</i> (tiesos pažinimas) → <i>vita</i> (amžinasis gyvenimas) metafizinis apibūdinimas, galimas tik Dievui. Šia sentencija nusakoma <i>sacrum</i> – „tai, kas šventa“. Sentencija <i>In vino veritas, in aqua sanitas</i> patenkame į <i>profanum</i> – „to, kas nepašventina“ sritį. Tai žmonių gyvenimo realijos (vynas ir vanduo). Čia <i>veritas</i> nusako žmonių tarpusavio santykius, tai elementari gyvenimo tiesa, kurią gali pasakyti žmogus žmogui atvirumo akimirka, kai vynas atriša liežuvį. <i>Veritas temporis filia</i> – čia galima išžvelgti tam tikrų sąsajų su teise. Primintina mokiniams, kad būtent romėnai sukūrė teisę, tiksliau sakant, nuoseklią teisinę sistemą, kuria remiasi šiuolaikinė teisė. <i>Oratio veritatis simplex est</i> – ši sentencija atėjusi greičiausiai iš retorikos. Tai yra viena svarbiausių geros kalbos nuostatų.
Ugdoma kultūrinė kompetencija	3. Mokiniai per bendrą pokalbį aiškinasi kultūros ženklus. Kelias – daugiaprasmis kultūros ženklas, dažnai metaforiškai vartojamas ir tapęs nuvalkiota metafora (gyvenimo kelias, kūrybos kelias ir pan.). Kelias yra vienas iš civilizacijos ženklų, nes kelius tiesia ir jas prižiūri tautos, pasiekusios tam tikrą civilizacijos lygį. Romėnai sukūrė didelės Europos dalies kelių tinklą, ir kai kuriais jų keliais naudojamosi ir dabar. Kelias dar yra ir gyvybės ženklas, nes ten, kur yra kelių, būtinai gyvena žmonės. <i>Ego sum via</i> kelio reikšmė metaforiška: tai tikėjimo kelias per Jėzų, t. y. per jo mokymą – į tiesą ir amžinąjį gyvenimą. Vynas – taip pat daugiaprasmis kultūros ir civilizacijos ženklas. Neretai šalia vyno minima duona. Norintys pagaminti šiuos produktus turi būti įvaldę pakankamai sudėtingas technologijas. Prisimintina lietuviška pasaka, kaip vilkas užsimanė duonos ir klausinėjo žmogų, kaip ji padaroma. Kai žmogus paaiškino, kiek reikia nudurbti darbų, vilkas atsisakė duonos. Ir vynuvi reikia technologijų. Abu produktus gali pasigaminti žmonės, jau pasiekę tam tikrą aukštą civilizacijos pakopą. Toliau pateikiamą medžiagą, žinotiną mokytojai, mokiniai pamokos metu, skyrus ribotą laiką, gali susirasti internete ir glaustai pristatyti. Mokytojas gali papildyti mokinių pristatymus. Vynas atsirado Kinijos teritorijoje VII tūkstantmetyje prieš Kristų (ten tuo metu dar nebuvo pačių kinų). VI tūkstantmetyje aptikta vyno gamybos liekanų dabartinės Armėnijos teritorijoje. Vyno gamyba išplito ir Mesopotamijoje, ir rytinėje Viduržemio jūros pakrantėje, ir Egipte, ir Graikijoje, ir kt. Žodis <i>vynas</i> – vienas seniausių indoeuropiečių skolinių, gautas iš Viduržemio jūros regiono tautų daugiau negu prieš keturis tūkstančius metų. Pažymėtina, kad Antikos laikais geriausias vynas buvo gaminamas Egipto oazėse, kur nuolat šviesdavo saulė ir prinokdavo ypatingos kokybės vynuogės. Senovėje vynas buvo ir vaistas, nes kilus epidemijoms tie, kurie gerdavo užkrėstą vandenį, mirdavo, o geriantys vyną išgyvendavo, nes vynas sunaikindavo bakterijas. Tad vynas buvo naudojamas ir gydymo tikslais, darant operacijas ir pan. Mokytojas skatina aiškintis kultūros ženklus civilizacijų raidos kontekste. Nuo

	seniausių laikų vynas ir duona yra civilizacijos ženklai. Šumerų-akadų Gilgamešo epe, sukurtame maždaug prieš keturis tūkstančius metų Mesopotamijoje, vienas jo herojų Enkidu bastosi su žvėrimis ir geria iš jų lovių kaip gyvulys, kol iš Uruko atvykusi žynė jam duoda paragauti duonos, dvi taures vyno ir jį aprenkia drabužiais. Tada žvėrys pradeda jo šalintis, nes jis tampa jiems svetimas, kitaip sakant, civilizuojasi ir ima gyventi kaip žmogus. Tad Gilgamešo epo civilizacijos ženklai – duona, vynas, drabužiai. Mokiniai suformuluoja Vakarų kultūroje įsitvirtinusių vyno ir duonos reikšmę. Tai Jėzaus Kristaus simbolinis pavidalas – jo kūnas ir kraujas. Čia mokinys gali lietuviškai paskaityti Naujojo Testamento paskutinės vakarienės ištrauką, kaip Kristus laimino ir davė mokiniams valgyti duonos ir gerti vyno. Dabar duona yra komunijos metu duodama tikintiesiems: ostija, nedidelis plokščias paplotėlis, kartais pamirkomas į vyną.
Ugdoma socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	4. Mokiniai pateikia kasdienės buities kultūros, susijusios su vynu, apraiškų, formuluoja jų reikšmę ir prasmę. Dabar vynas yra neatsiejamas civilizuotos visuomenės aukštosios kultūros atributas. Kadaise buvusios romėnų žemės ir provincijos (Italija, Prancūzija, Ispanija, Austrija, Vokietija) šiandien gamina geriausių rūšių vynus. Yra sukurta neaprepiama vyno industrija. Vynas yra vienas iš būtinų pasiturinčių gyventojų kultūringo bendravimo atributų. Svarbu vynu ir kitais gėrimais nepiktnaudžiauti, nepamiršti, kad švarus vanduo – gyvybės šaltinis. Tada vynas nebus (neretai abejotinos) tiesos sakymo skatintojas.
Apibendrinimas	5. Mokiniai kuria trumpus dialogus (klausimus – atsakymus) tiesos tema.
Ugdomi kalbiniai gebėjimai	Recepcija – rašytinių ir sakytinių tekstų supratimas (Bacho <i>Jono pasijos</i> ištraukos (Nr. 18) klausymas, Gilgamešo epo ir Biblijos (Jn 18, 38) tekstų ištraukų skaitymas ir aptarimas). Mediacija – svarbiausių duomenų konspektavimas, tikslinė informacijos atranka. Komunikacija – atsakymai į klausimus, pokalbis, diskusija.
Vertinimas	Kaupiamųjų balų gauna mokiniai, aktyviai ir produktyviai dalyvavę pamokoje. Tie mokiniai, kurie pamokoje skaitytas sentencijas sugebėjo išmokti atmintinai, mokytojo nuožiūra gauna papildomą kaupiamąjį balą (gali gauti ir kelis balus).
Šaltiniai	Internetiniai ištekliai: Bach: St. John passion - 18. Da sprach Pilatus zu ihm – Jacobs Evangelija pagal Joną (Jn 18, 38) Gilgamešo epas

3.5. Pamokos planas IV klasei. Romėnų kario ginkluotė. IV linksniuotės daiktavardžiai

Pažinimo, komunikavimo ir skaitmeninės kompetencijų ugdymas	
Uždaviniai	Mokiniai gebės: • skaityti ir versti lotynišką tekstą; • atpažinti IV linksniuotės daiktavardžius ir juos linksniuoti pagal pateiktą modelį; • apibūdinti romėnų kariuomenės struktūrą ir romėnų kario ginkluotę.
Užduotys	1) perskaityti tekstą su IV linksniuotės daiktavardžiais (pvz., <i>Exercitus Romanus</i>); 2) išnagrinėti šaltinį ir apibūdinti romėnų kario ginkluotę, susipažinti su romėnų kariuomenės struktūra; 3) grupėmis pasirinktinai sukurti pateiktis apie romėnų kario ginkluotę (lotyniškai įvardyti ginkluotės dalis) arba apie miestus, įkurtus romėnų karo stovyklų pagrindu.
Veiklos etapai	1. Mokytojas pristato IV linksniuotės daiktavardžių linksniavimo ypatumus, pateikia pavyzdžių, skatina mokinius surasti savo pavyzdžių.
	2. Mokiniai verčia tekstą naudodamiesi žodynais, atpažįsta IV linksniuotės daiktavardžius; * išlinksniuoja pasirinktą pavyzdį, **išlinksniuoja pasirinktą pavyzdį derindami su būdvardžiu.
	3. Mokiniai pasiskirsto grupėmis, nagrinėja internetinius šaltinius ir pasirinktinai kuria pateiktis apie romėnų kario ginkluotę (ginkluotės dalis įvardydami lotyniškai) arba apie miestus, įkurtus romėnų karo stovyklų pagrindu.
	4. Mokinių grupės gali pristatyti savo pateiktis pamokos pabaigoje arba, išsamiau papildę savo pristatymus lotynišku tekstu ir žemėlapiais, kitos pamokos metu.
Kitos ugdomos kompetencijos	Komunikavimo – mokiniai kuria pateiktis ir atlieka užduotis poromis ar grupėmis. Skaitmeninė – mokiniai kuria pateiktis ir pristatymus pasirinkta tema.
Integracija	Galima integracija su istorija, geografija, anglų kalba.
Šaltiniai	SUBURANI. Prieiga per internetą: https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/321?r=1

*Užduotys, atitinkančios patenkinamą lotynų kalbos žinių taikymo lygį.

**Užduotys, atitinkančios pagrindinį lotynų kalbos žinių taikymo lygį.

3.6. Pamokos planas IV klasei. Pasakojimas. Veiksmazodžio esamasis laikas

Komunikavimo kompetencijos ugdymas	
Uždaviniai	Mokiniai gebės: - išklausti ir suprasti lotynišką tekstą; - išgirsti ir užpildyti trūkstamą informaciją; - pritaikyti reikiamas gramatines formas formuluojant klausimus ir pateikiant trumpą asmeninę informaciją.
Užduotys	1) išklausti Sabinos skaitomą pasakojimą ir užpildyti teksto santrauką, 2) pakeisti Sabinos skaitomą pasakojimą trečiuoju asmeniu, 3) naudojantis pavyzdžiu pateikti trumpą asmeninę informaciją, 4) užduoti trumpus klausimus ir atsakyti į juos lotyniškai.
Veiklos etapai	1. Mokytojas trumpai pristato Sabinos gyvenimo istoriją, IV linksniuotės daiktavardžių linksniavimo ypatumus, pateikia pavyzdžių, skatina mokinius surasti savo pavyzdžių.
	2. Mokiniai klausosi teksto ir užpildo trūkstamą informaciją. * klausydami pasakojimo naudojasi pateiktu rašytiniu tekstu; **išklause pasakojimą pasitikrina įrašytus žodžius ir jų rašybą; ***įrašo trūkstamą informaciją nesinaudodami papildomais šaltiniais.
	3. Pakartoję esamojo laiko asmenavimą, mokiniai pakeičia Sabinos pasakojimą trečiuoju asmeniu. Pagal Sabinos pasakojimo pavyzdį pateikia trumpą informaciją apie save (kur yra, ką veikia, kokie jų tėvų vardai ir pan.).
	4. Mokiniai pristato pasakojimus apie save, užduoda vieni kitiems trumpus klausimus lotyniškai, remiantis išgirsta informacija (ubi es tū?, tū es in ...?)
Gramatika	Esamasis laikas, vietos reiškimas (<i>in</i> su <i>abl. Ablativus loci</i>). Veiksmazodžio <i>esse</i> esamasis laikas.
Integracija	Galima integracija su anglų kalba.
Šaltiniai	SUBURANI. Prieiga per internetą: https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/321?r=1

*Užduotys, atitinkančios patenkinamą teksto produkavimo žodžiu ir raštu lygį.

**Užduotys, atitinkančios pagrindinį teksto produkavimo žodžiu ir raštu lygį.

***Užduotys, atitinkančios aukštesnįjį teksto produkavimo žodžiu ir raštu lygį.

PRIEDAS. Užduočių pavyzdžiai

Sabinos pasakojimas: ego sum Sabīna. ego in Subūrā habitō. ego sum in īnsulā. hōra prīma est. Subūra nōn est quiēta. Subūra est clāmōsa. popīna est in Subūrā. Rūfīna est in popīnā. Rūfīna in popīnā labōrat. pater meus est Faustus. pater in īnsulā labōrat. pater est ... negotiator. Rūfīna est amita mea. Faustus: Rūfīna, ubi es tū? tū dormīs? Rūfīna: salvē, frāter! ego nōn dormiō. hōra prīma est.

ego sum in popīnā.
 Faustus: tū **labōrās**?
 Rūfina: ego semper **labōrō**!
 Faustus: ubi est fīlia mea?
 Rūfina: Sabīna, ubi es tū? tū **es** in īnsulā?
 Sabīna: salvē, amita! ego sum in īnsulā
 Tū legis, Sabīna?
 Sabīna: minimē, ego **nōn legō**!
 Rūfina: tū in īnsulā **labōrās**?
 Sabīna: certē ego labōrō. ego sum in cellā
 Sabīna: ego in cellā legō. ego **nōn labōrō**. amita intrat! pater intrat!
 Rūfina, Faustus: Sabīna legit! tū es mendāx! tū es mendāx!
 Sabīna: certē Sabīna est mendāx!

1. Klausymo užduotis:

ego Sabīna. ego in Subūrā ego sum in īnsulā. hōra pīma..... Subūra
 quiēta. Subūra est clāmōsa. popīna est in Subūrā.
 Rūfina est in Rūfina in popīnā pater meus est Faustus.
 in īnsulā labōrat. pater est ... negotiator. Rūfina est amita mea.
 Sabīna: salvē, frāter! ego nōn hōra pīma est.
 ego sum in popīnā.
 Faustus: Rūfina, ubi es tū? tū dormīs?
 Rūfina: salvē, frāter! ego nōn dormiō. hōra pīma est.
 ego sum in popīnā.
 Faustus: tū?
 Rūfina: ego semper.....!
 Faustus: ubi est fīlia mea?
 Rūfina: Sabīna, ubi es tū? tū in īnsulā?
 Sabīna: salvē, amita! ego sum in īnsulā
 Tū legis, Sabīna?
 Sabīna: minimē, ego!
 Rūfina: tū in īnsulā?
 Sabīna: certē ego labōrō. ego sum in cellā
 Sabīna: ego in cellā legō. ego amita intrat! pater intrat!
 Rūfina, Faustus: Sabīna legit! tū es mendāx! tū es mendāx!
 Sabīna: certē Sabīna est mendāx!

2 Užduotis. Pakeiskite Sabinos pasakojimą trečiuoju asmeniu:

1. Sabīna in Subūrā(**habitāre**) 2. Sabīna.....(**esse**) in īnsulā.
 3. hōra pīma(**esse**). 4. Subūra (**esse**) quiēta. Subūra est clāmōsa.
 popīna est in Subūrā. 5. Rūfina(**esse**) in popīnā. 6. Rūfina in popīnā(**labōrāre**).
 7. Rūfina (**dormīre**).
 8. pater Sabīnae(**esse**) Faustus. Faustus est frater Rūfinae. 9. Rūfina
 (**esse**) amita Sabīnae.
 10. Faustus et Rūfina in cellā(**esse**) 11. Sabīna (**labōrāre**) 12.
 Sabīna.....(**esse**). in cellā. 13. Sabīna.....(**legere**).

1. Sabīna in Subūrā **habitat**. 2. Sabīna **est** in īnsulā. 3. hōra pīma **est**. 4.
 Subūra **nōn est** quiēta. Subūra est clāmōsa. popīna est in Subūrā. 5. Rūfina **est** in popīnā.
 6. Rūfina in popīnā **labōrat**. 7. Rūfina **nōn dormit**.

8. pater Sabīnae **est** Faustus. Faustus est frater Rūfīnae. 9. Rūfīna **est** amita Sabīnae.
10. Faustus et Rūfīna in cellā **sunt**. 11. Sabīna **nōn labōrāt**. 12. Sabīna **est** in cellā. 13.
Sabīna **legit**.

3.7. Pamokos planas IV klasei. Mitai apie Persėją. Neveikiamosios rūšies veiksmažodžiai

Pažinimo ir kultūrinės kompetencijos ugdymas	
Uždaviniai	Mokiniai mokysis / gebės: • skaityti ir versti tekstą; • atpažinti neveikiamosios rūšies vienaskaitos ir daugiskaitos 3 asmens veiksmažodžius <i>Perfectum indicativi passivi 3 sg. et pl.</i>, tinkamai juos vartoti; • susipažinti su mitais apie Persėją, nagrinėti internetinius šaltinius.
Užduotys	1. Perskaityti pateiktus tekstus <i>De Perseo</i>, <i>De Perseo et Gorgonis</i>, naudojantis žodynais; 2. Grupėmis ar poromis išnagrinėti mitus apie Persėją, jo gimimą ir žygdarbius; 3. Lotyniškai atsakyti į prie teksto pateiktus klausimus.
Veiklos etapai	1. Mokiniai skaito ir verčia tekstą <i>De Perseo</i> (žr. priedą) naudodamiesi žodynais.
	2. Mokiniai pasiskirstę poromis nagrinėja internetinius šaltinius, suranda daugiau informacijos pasirinktinai: apie Persėją, jo gimimą, lemtingą pranašystę ir žygdarbius; Mokiniai trumpai pristato surastą informaciją.
	3. Mokiniai skaito tekstą <i>De Perseo et Gorgonis</i> (žr. priedą), mokytojo padedami atpažįsta neveikiamosios rūšies formas.
	4. Remdamiesi tekstu, mokiniai lotyniškai atsako į pateiktus teksto suvokimo klausimus.
	5. Mokiniai atlieka gramatikos įtvirtinimo pratimus, nustatydami reikiamas gramatines formas, užduočių sunkumą gali pasirinkti patys.
Gramatika	Neveikiamoji rūšis, vienaskaitos ir daugiskaitos 3 asmens veiksmažodžiai <i>Perfectum indicativi passivi</i> .
Integracija	Galima integracija su anglų kalba.
Šaltiniai	PERSEUS AND MEDUSA .

PRIEDAS. Užduočių pavyzdžiai

Mitologija. Herojai. Neveikiamoji rūšis. <i>Perfectum indicativi passivi 3 sg. et pl.</i>	
1. De Perseo	
Haec narrantur ā poētīs dē Perseō. Perseus filius erat Iōvis, maximī deōrum; avus eius Acrisius appellābātur. Acrisius volēbat Perseum nepōtem suum necāre; nam propter ōrāculum puerum timēbat. Comprehendit igitur Perseum adhuc īnfantem, et cum mātře in arcā ligneā inclūsit. Tum arcam ipsam in mare coniēcit. Danaē, Perseī mātēr, māgnopere territa est; tempestās enim magna mare turbābat. Perseus autem in sinū mātŗis dormiēbat.	
arca, -ae f skrynia avus, -ī m senelis	coniciō, -iēcī, -iectum, -ere įmesti kartu māgnopere labai

comprehendō, -dī, -sum, -ere sučiupti
infāns, -fantis *m, f* kūdikis
inclūdō, -ūsī, -ūsum, -ere įmesti

tempestās, -ātis *f* audra
sinus, -ūs *m* glėbys
terreō, terruī, territorum, -ēre gąsdinti

***Paskaitykite mitus apie Persėją, sužinokite, kaip jis buvo išgelbėtas ir kodėl.**

<https://pressbooks.pub/iagtm/chapter/story-perseus-and-medusa/>

2. De Perseo et Gorgonis

Rēs difficillima erat caput Gorgonis abscīdere; eius enim cōspectus hominēs in saxum vertēbantur. Propter hanc causam Minerva speculum Perseō dederat. Ille igitur tergum vertit, et in speculum īspiciēbat; hōc modō ad locum vēnit ubi Medūsa dormiēbat. Tum falce suā caput eius ūnō ictū abscīdit. Cēterae Gorgonēs statim ē somnō excitātae sunt, et ubi rem vīdērunt, īrā commōtae sunt. Arma rapuērunt, et Perseum occīdere volēbant. Ille autem dum fūgit, galeam magicam induit; et ubi hoc fēcīt, statim ē cōspectu eārum ēvāsīt.

abscīdō, -cīdī, -cīsum, -ere nukirsti
excitō excitāre pažadinti
commoveō, -mōvī, -mōtum, -ēre suerzinti
cōspectus, -ūs *m* vaizdas
īspiciō, -spēxī, -spectum, -ere pažiūrėti
rapiō, rapuī, raptum, -ere sugriebti
induō, induī, indūtum, -ere užsidėti

falx falcis *f* pjautuvas
ictus, -ūs *m* smūgis
speculum, -ī *n* veidrodis

tergum, -ī *n* nugara
ēvadō, ēvāsī, ēvāsum, -ere pabėgti

Žiūrėdami į tekstą, atsakykite į klausimus lotyniškai.

1. Quis erat res difficillima?
2. Quid vertebant homines in saxum?
3. Quid dedit Minerva Perseo? Qua de causa?
4. Quo modo Perseus Medusam interfecit?
5. Quo modo Perseus Gorgones evasit?

Gramatika

***I. Suraskite tekste šias gramatines formas:**

1. Imperfectum indicativi activi: (4).
2. Imperfectum indicativi passivi: (1).
3. Perfectum indicativi passivi: (2).
4. Plusquamperfectum indicativi activi: (1).
5. Aukščiausią būdvardžio laipsnį: (1).
6. III linksniuotės daiktavardžius (3).
7. IV linksniuotės daiktavardžius (2).
8. V linksniuotės daiktavardį (1).

****II. Pakeiskite daugiskaitą vienaskaita ir vienaskaitą daugiskaita:**

1. Gorgonēs statim ē somnō excitātae sunt.
2. Gorgonēs īrā commōtae sunt.
3. Ea magnopere territa est.

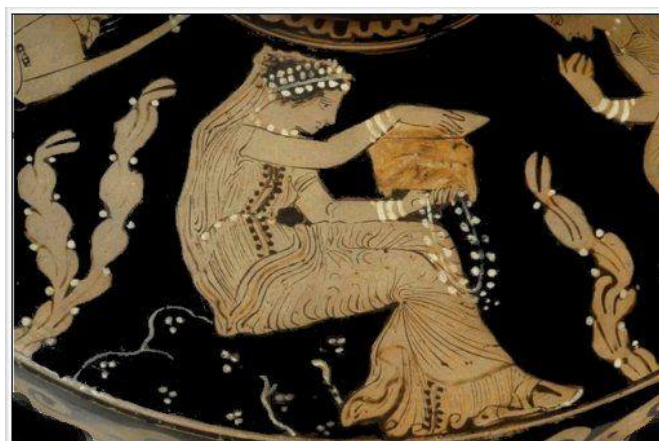
*Užduotys, atitinkančios patenkinamą lotynų kalbos žinių taikymo lygį.

**Užduotys, atitinkančios pagrindinį lotynų kalbos žinių taikymo lygį.

3.8. Kalbos pažinimo ir kultūrinės kompetencijos ugdymo užduočių pavyzdžiai

3.8.1. Pandoros mitas antikiniuose šaltiniuose. I–II linksniuotės daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo paradigmos

Dē Pandorā

Tītānus Iapetus duos filiūs, Promētheum et Epimētheum, habet. Promētheus et Epimētheus frātrēs sunt, sed alter est sapiēns, alter stultus. Iuppiter Maximus Epimētheō bellam fēminam Pandoram dōnat. Promētheus Epimētheum monet: „Ō frāter, perīculum nōn vidēs? Fēminae nōn crēde!“ . Sed Epimētheus fēminam amat, dē perīculō nōn cōgitat. Pandōra arcam in casā Epimēthei invenit et aperit. Multa mala ex arcā prōvolant. Sed Pandōra spem in arcā cōservat. Itaque nostra vīta plēna malōrum est, tamen spem semper habēmus. Cūriōsitās feminae, ut mythus nārrat, causa omnium malōrum est.

frāter brolis, **frātrēs** broliai
sapiēns išmintingas
stultus, a, um kvailas, paikas
bellus, a, um dailus, gražus
dōno, āre dovanoti
moneo, ēre įspėti
perīculum, ī n pavojus
arca, ae f skrynja
crēdō, ere tikėti, pasitikėti

invenio, īre rasti, aptikti
aperio, īre atidaryti, atverti
malum, ī n blogybė; nelaimė
prōvolō, āre išskristi, išlėkti
spēs f viltis (**spem** – acc.)
cōservo, āre išsaugoti, išlaikyti
plēnus, a, um pilnas
cūriōsitās smalsumas
omnium visų

TEKSTO SUPRATIMAS

1. Kokie dievai minimi šiame tekste? Parašykite jų vardus lotyniškai ir lietuviškai. Pasitikrinkite Antikos vadyne, ar teisingai parašėte vardus lietuviškai.

lotyniškai	lietuviškai

2. Papasakokite lietuviškai tekste aprašytą mitą.

3. Trumpai atsakykite į klausimus lotyniškai.

1. Quis est pater Promētheī?
2. Quis est frāter Promētheī?
3. Quī frāter est sapiēns?
4. Quī frāter est stultus?
5. Quis dōnat Epimētheō fēminam?
6. Quid est nōmen fēminae?
7. Quid aperit Pandōra?
8. Quid est in arcā?

GRAMATIKA

1. Suraskite tekste ir įrašykite į lentelę būdvardžius, kurie dera su nurodytais daiktavardžiais, Parašykite jų skaičių, linksnį, giminę.

fēminam		
mala		
vīta		
malōrum		

2. Iškelkite klausimą paryškintajam žodžiui, pasirinkę iš sąrašo klausiamuosius žodžius.

Quis	Cūr	Ubi?	Unde	Quot	Cūius
Kas?	Kodėl?	Kur?	Iš kur?	Kiek?	Kieno?

Pvz.: Iuppiter Epimētheō bellam fēminam dōnat. – **Quis** Epimētheō bellam fēminam dōnat?

(**Jupiteris** Epimetėjui dovanoja gražią moterį. – **Kas** Epimetėjui dovanoja gražią moterį?)

Iapetus duōs filiōs habet _____ duōs filiōs habet?

Pandōra arcam **in casā** invenit. _____ Pandōra arcam invenit?

Iapetus **duōs** filiōs habet. _____ filiōs Iapetus habet?

Epimētheus dē periculō nōn cōgitat, **nam stultus est**. _____ Epimētheus dē periculō nōn cōgitat?

Epimētheus frāter **Promētheī** est. _____ frāter Epimētheus est?

Multa mala **ex arcā** prōvolant. _____ multa mala prōvolant?

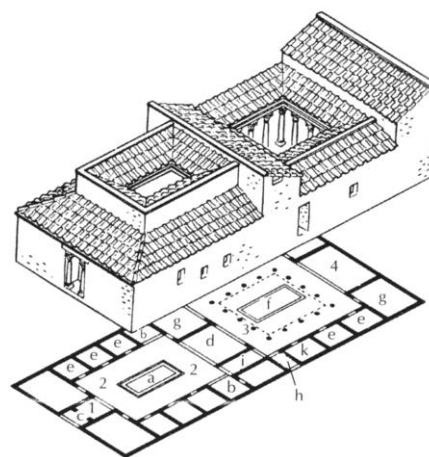
3.8.2. Romēņu būstas. IV daiktavardžio linksniuotė

Domus Rōmāna

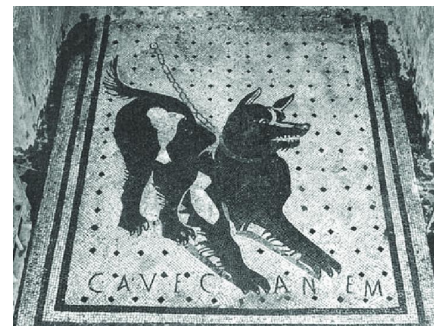
Sunt tria genera aedificiōrum, in quibus Rōmānī habitābant: domus, vīlla et īnsula. Īnsula est aedificium magnum urbānum, in quō multae familiae habitābant. Vīlla est praedium familiae prīvātum nōn procul ab urbe (vīlla suburbāna) sive rūrī (vīlla rūstica) situm. M. Tullius Cicero multa praedia habēbat: Tusculānum, Pompēiānum, Formiānum et cētera. Tusculānum est clārissimum, nam habēmus librōs ā Cicerōne scrīptōs, quī *Tusculānae disputātiōnēs* nōminantur. In eīs librīs Cicero cum frātre Quīntō et amīcō Q. Pompōniō Atticō in Tusculānō adsunt et dē variīs quaestionibus disputant. Vilnae quoque ad rīpam flūminis Neris monāstērīi praedium erat, ōlim ab opere Cicerōnis, ut crēditur, Tusculēnai nōminātum.

Haec est domus Rōmāna. In domō tōtā familia habitābat: pater, māter, līberī, avus et avia atque servī. Similēs domōs Pompēiīs et in oppidō Herculanēō vidēre possumus.

1. vestibulum
2. atrium (atrijus)
 - a. impluvium (impluvijus)
 - b. ālae
 - c. ōstium magnum
 - d. tablīnum
 - e. cubiculum – *pl.* cubicula
 - f. hortus
 - g. triclinium
 - h. ōstium parvum
3. peristylum

In magnā domō Rōmānā duo ōstia esse solēbant – magnum ōstium et parvum. Per ōstium in vestibulum intrāmus. In pavīmentō hūius vestibulī vidēmus opus tessellātum cum īnscrip̄tiōne CAVE CANEM.

Aedēs prīncipālis in domō Rōmānā est ātrium cum impluviō. Quid est in impluviō? In impluviō est aqua. In ātriō nūllae fenestrae sunt, sed forāmen in tēctō. Cīrcā ātrium multa cubicula disposita sunt, in quibus dominī et līberī dormiunt. Ubi dormiunt servī? Īī quoque in cubiculīs dormiunt. Suntne magna eōrum cubicula? Ea nōn magna sunt, et multī servī in ūnō cubiculō dormiunt.

In domibus locupletibus peristyla plantis et statuīs ornata erant. „Peristylum“ est vocabulum Graecum. Estne impluvium in peristylō? Nōn in peristylō, sed in ātriō est impluvium. In peristylō parvus hortus est.

Žiūrėdami į tekstą, atsakykite į klausimus lotyniškai.

1. Ubi habitat familia Iulii?
2. Estne domus Iulii parvus?
3. Quot ostia habet domus?
4. Ubi est impluvium?
5. Suntne magnae fenestrae in ātriō?
6. Estne peristylum in domo Rōmāna?
7. Estne „peristylum“ vocabulum Latīnum?
8. Ubi dormiunt Iūlius et Aemilia?
9. Estne cubiculum Quīnti magnum?
10. Ubi est īnscriptio CAVE CANEM?

NB! Atkreipkite dėmesį į pavadinimų bei terminų vertimą ir lietuvinimą:

Tusculanum (praedium) – Tuskulo dvaras

Pompeianum – Pompėjų dvaras

Formianum – Formijų dvaras

Herculaneum – Herkulanėjas

vestibulum – prieangis, vestibulas

atrium – atrijus

impluvium – impluvijus

tablinum – tablinas

triclinium – triklinijus, valgomas

ostium – (iš *os* „burna“) (upės) žiotys; namo durys, įėjimas

cubiculum – miegamasis

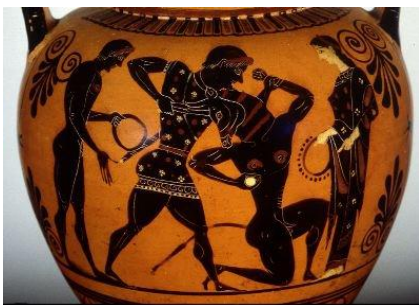
hortus – sodas

alae – sparnai

peristylum – peristilinis kiemas

3.8.3. Mitologija. Graikų mitai. Veiksmazodžio veikiamosios rūšies laikų sistema

Dē Thēseō et Mīnōtaurō

Mīnōs rēx erat in Crētā. Eius uxor Sōlis fīlia et māter mōnstrī Mīnōtaurī erat, cui taurī caput et hominis corpus erant. Mīnōs Mīnōtaurum in Labyrinthum dūxit, quem Daedalus cum magnā cūrā aedificāverat. Homo enim, postquam in Labyrinthum intrāverat, iam nōn poterat ex eō fugere. Quotannīs cīvēs Athēniēnsēs septem fīliōs septemque fīliās in Crētā mittēbant, quōs Mīnōtaurus dēvorābat. Tandem Thēseus, rēgis Aegēī fīlius: „Veniam, inquit, in Crētā et ibi mōnstrum vincam.“ Fīliū virtūtem pater laudāvit et iuvenis ad Crētā cum decem comitibus properāvit. Ibi Ariadna, rēgis fīlia, Thēseum vīdit et mox amāvit. Itaque eī longum fīlum dedit, quem per Labyrinthum ēvolvī. Deinde Mīnōtaurum invēnit et necāvit; tum Ariadnae fīlum sequēns ē Labyrinthō exīre potuit.

uxor, ōris *f* žmona
eius jo
cui kuriam
quem kurį
postquam po to, kai
intro, āvī, ātum, āre įeiti, patekti
possum, potui, –, posse galėti (poterat – galėjo)
ex eō iš jo (t. y. Labirinto)
quotannīs kasmet
quōs kuriuos
dēvoro, āvī, ātum, āre praryti
inquit sako

vinco, vīcī, victum, ere nugalėti
comes, comitīs *m, f* palydovas, -ė
propero, āvī, ātum, āre skubėti
mox tuojau
eī jam
fīlum, ī *n* siūlas
do, dedī, datum, dare duoti (dedit – davė)
ēvolvo, volvī, volūtum, ere išvynioti
invenio, vēnī, ventum, īre rasti, aptikti
dūco, dūxī, ductum, ere (nu-, į-)vesti
sequēns – sekdamas
exīre išeiti
potuit – galėjo

Teksto suvokimas

1. Koks buvo Kretos valdovo vardas?
 - a. Sōl
 - b. Mīnōtaurus
 - c. Mīnōs
 - d. Aegeus
2. Kas buvo Minotauro motina?
 - a. Ariadna
 - b. Rēgis Mīnōis uxor
 - c. Sōlis uxor
 - d. Aegēī fīlia
3. Ką padarė Daidalas?
 - a. Labyrinthum aedificāvit.
 - b. Mīnōtaurum in Labyrinthum dūxit.
 - c. Mīnōtaurum necāvit.
 - d. Mīnōtaurī mātrem amāvit.

4. Dėl ko buvo pavojingas Labirintas?

- a. Quod Mīnōs in Labyrinthō erat.
- b. Quod in Labyrinthō homo lūcem nōn vidēbat.
- c. Quod Daedalus Labyrinthum magnā cūrā aedificāverat.
- d. Quod ē Labyrinthō nēmō exīre poterat.

5. Kas buvo Tesėjas?

- a. Minotaurī amīcus.
- b. Ariadnae fīlius.
- c. Rēgis Aegeī fīlius.
- d. Daedalī comes.

6. Kokiū būdu Tesėjas sugebėjo išeiti iš Labirinto?

- a. Quod Ariadnam amābat.
- b. Quod Ariadna soror Mīnōtaurī erat.
- c. Quod Ariadna rēgis fīlia erat.
- d. Quod Ariadnae fīlum dūxit eum.

Gramatika

1. Kuris iš duotų žodžių yra būsimąjo laiko forma?

- a. postquam
- b. inquit
- c. vincam
- d. properāvit

2. Kuri iš šių formų yra:

a. veiksmazodžio video praesens laikas?

- a. vīdit
- b. videt
- c. vīdistis
- d. vidēbat

b. veiksmazodžio do perfectum laikas?

- a. dabis
- b. dabās
- c. dedit
- d. dat

c. veiksmazodžio dūco plusquamperfectum laikas?

- a. dūxerit
- b. dūxerat
- c. dūxistī
- d. dūcimus

3. Kuris iš duotų pirmosios teksto pastraipos žodžių nėra nominatyvo linksnio?

- a. māter
- b. caput
- c. cūrā
- d. cīvēs

4. Kurie žodžių junginiai, reiškiantys vietą, atsako į klausimą *ubi*?

- a. in Crētā
- b. in Crētā
- c. per Labyrinthum
- d. ē Labyrinthō

5. Kuris iš sakinių yra taisyklingas pabraukto sakinio daugiskaitos variantas?

Homo, postquam in labyrinthum intrāverat, iam nōn poterat fugere.

- a. Homines, postquam in labyrinthum intraverat, iam non poterat fugere.
- b. Homines, postquam in labyrinthum intraverunt, iam non potuerunt fugere.
- c. Homines, postquam in labyrinthos intraverant, iam non poterant fugere.

6. Kuris iš sakinių yra taisyklingas pabraukto sakinio vienaskaitos variantas?

Quotannis cīvēs Athēniēnsēs filiōs et filiās Mīnōtaurō mittēbant.

- a. Quotannis cives Atheniensis filium et filiam Minotauri mittebant.
- b. Quotannis civis Atheniensis filium et filias Minotauri mittebat.
- c. Quotannis civis Atheniensis filium et filiam Minotauri mittebat.

7. Kuris iš sakinių yra pabraukto sakinio praesens laiko variantas?

Deinde Mīnōtaurum invēnit et necāvit.

- a. Deinde Minotaurum invenit et necat.
- b. Deinde Minotaurum inveniet et necabit.
- c. Deinde Minotaurum invēnit et necat.

3.9. Užduočių, atitinkančių skirtingus kalbos pažinimo lygius, pavyzdžiai. III klasė, 1–5 pamokos

*Užduotys, atitinkančios patenkinamą lotynų kalbos žinių taikymo lygį.

**Užduotys, atitinkančios pagrindinį lotynų kalbos žinių taikymo lygį.

***Užduotys, atitinkančios aukščiausią lotynų kalbos žinių taikymo lygį.

1. *Suderinkite būdvardį su daiktavardžiu:

	puella	verbum	nauta	deus	acc. sg.
ignotus, ignota, ignotum					
sacer, sacra, sacrum					
improbis, improba, improbum					
severus, severa, severum					

2. **Puella multās rosās (1) videt. Nauta puellae (2) rosās dat. Puella rosās amat sed nautam (3) nōn amat. Puella (4) poētā amat. Poēta philosophiam antīquam (5) cōgitat. Sententiās poētārum (6) antīquōrum cōnservat. Poēta puellam laudāre (7) dēbet.

1. Pasirinkite teisingą atsakymą:

- A. Nominativus pluralis
- B. Accusativus pluralis
- C. Dativus singularis

2. Pasirinkite teisingą atsakymą:

- A. Genetivus singularis
- B. Ablativus pluralis
- C. Dativus singularis

3. Pasirinkite teisingą atsakymą:

- A. Genetivus pluralis
- B. Accusativus singularis
- C. Accusativus pluralis

4. Pasirinkite teisingą atsakymą:

- A. Ablativus singularis
- B. Nominativus singularis
- C. Dativus pluralis

5. Pasirinkite teisingą atsakymą:

- A. būdvardis
- B. daiktavardis
- C. veiksmazodis

6. Pasirinkite teisingą atsakymą:

- A. Ablativus pluralis
- B. Genetivus pluralis
- C. Nominativus pluralis

7. Pasirinkite teisingą atsakymą:

- A. infinitivus
- B. imperativus
- C. indicativus praesentis

3. **Įrašykite reikiamas formas:

- a. Incolae Italiae agricolae.....(esse)
- b. Stellae viam nautis.....(monstrare)
- c. Poeta Romam.....(venire)
- d. Agricolae(arare), nautae navigant.
- e. Silvia,(monstrare) Italiam.
- f. – Quo vaditis, amicae? –(venire) in scholam.
- g. Audi et.....(facere)
- h. – Quid facis? –(scribere) epistolam amicae.
- i. Bestiae in silva.....(vivere).
- j. Minerva dea sapientiae.....(esse).

4. ***Išverskite į lotynų kalbą.

- 1. Nauja mokytoja mergaites moko.
- 2. Garsus poetas knygą skaito.
- 3. Tikras draugas žibuoklę skina.
- 4. Geri mokiniai lotynų kalbos mokosi.
- 5. Vergas mato gražų miestą.
- 6. Garsūs poetai knygas rašo.
- 7. Blogas žvėris pelėdas žudo.
- 8. Draugai aplanko (visito, -are) didelį miestą.
- 9. Mėnulis tikrą kelią rodo.
- 10. Laisvas berniukas į miestą eina.

4. Literatūra ir šaltiniai

Literatūros ir šaltinių sąrašas parengtas pagal vidurinio ugdymo Lotynų kalbos ir Antikos kultūros BP mokymo turinio temas. Sąrašas nėra baigtinis. Dalyko mokytojas, rengdamasis pamokoms, turėtų pasidomėti naujausia literatūra ir elektroniniais šaltiniais.

Tema, potėmės	Rekomenduojama literatūra ir šaltiniai
Lotynų kalbos pažinimas	Hans H. Ørberg, <i>Lingua Latina per se illustrata, Pars I: Familia Romana</i>, 2003. Hans H. Ørberg, <i>Familia Romana</i>. Prieiga per internetą: https://scholalatina.it/en/familia-romana-recitata/ Kazimieras Kuzavinis, Leonas Valkūnas. <i>Vox latina: lotynų kalbos vadovėlis IX–XI klasei</i>. Kaunas: Šviesa, 1997. Dalia Dilytė. <i>Atrium. Lotynų kalbos skaitiniai</i>. Vilnius: Gimtasis žodis, 2001. Jones P. V., Sidwell K. C. <i>Lotynų kalba: gramatika, pratimai, žodynėliai</i>. Vertė, adaptavo ir papildė Jolanta Gelumbeckaitė. Vilnius: Alma littera, 2002. Jones P. V., Sidwell K. C. <i>Lotynų kalba: tekstai</i>. Vertė, adaptavo ir papildė Jolanta Gelumbeckaitė. Vilnius: Alma littera, 2002. Kazimieras Kuzavinis. <i>Lotynų–lietuvių kalbų žodynas. Dictionarium Latino–Lituanicum</i>. Antroji patikslinta ir papildyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007. Prieiga per internetą: https://ekalba.lt/lotynu-lietuviu-kalbu-zodynas/
Kalbos vartojimas	Kazimieras Kuzavinis. <i>Lotyniški posakiai ir sparnuoti žodžiai</i>. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005. Vilija Niaurionytė. <i>Homo sum. Lotyniški aforizmai, citatos ir kasdieniai posakiai apie žmogų</i>. Vilnius: Alma Littera, 2019. Aleksandra Teresė Veličkienė. <i>Ratio scripta. Lotyniški teisės ir bendrosios kultūros frazeologizmai, apibrėžimai, terminai</i>. Vilnius: Justitia, 2003. Kazimieras Kuzavinis, Bronys Savukynas. <i>Lietuvių vardų kilmės žodynas</i>. 5-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007. Marcialis. <i>Epigramos</i>. Vertė A. T. Veličkienė. Vilnius: Aidai, 1998.

	<i>Antikos vardynas</i>. Prieiga per internetą: http://www.vardynas.flf.vu.lt/ <i>Tarptautinių žodžių žodynas</i>. Vilnius: Alma littera, 2001.
Antikos kultūros pažinimas	Dalia Dilytė. <i>Amžinoji Roma</i>. Vilnius: Metodika, 2012. Dalia Dilytė. <i>Heladės šviesa</i>. Vilnius: Metodika, 2012. Dalia Dilytė. <i>Senovės Romos kultūra</i>. Vilnius: Metodika, 2012. Dalia Dilytė. <i>Senovės Graikijos kultūra</i>. Vilnius: Bonus animus, 2007. Dalia Dilytė. <i>Skaitome romėnus</i>. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2009. Dalia Dilytė. <i>Antikinė literatūra</i>. Vilnius: Jandrija, 1999. <i>Romėnų literatūros chrestomatija</i>. Sudarė D. Dilytė ir E. Ulčinaitė. Vilnius: Mokslo, 1992. Nikolajus Kunas. <i>Senovės Graikijos legendos ir mitai</i>. Vilnius: Alma Littera, 2022. Aleksandra Teresė Veličkienė. <i>Antikos mitologijos žinynas</i>. Vilnius: Šviesa, 2008. Michailas Gasparovas. <i>Su skydu ir už skydo: pasakojimai apie senovės Graikijos kultūrą</i>. Vilnius: Alma Littera, 2004. <i>Antikos žodynas</i>. Vilnius: Alma Littera, 1998. Flavio Conti. <i>Senovės Romos enciklopedija</i>. Vilnius: Alma Littera, 2007. <i>Roma antiqua</i> (sen. Romos maketas). Roma, 2000.
Antikos kultūros recepcija LDK	<i>Dainos pasauliui, saulei ir sau</i>. Sudarė Eugenija Ulčinaitė. Lietuvos XVI–XVII amžiaus poezijos antologija. Vilnius: Vaga, 1993. P. Roizijus. <i>Rinktiniai elėraščiai. Carmina selecta</i>. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008. Sigitas Narbutas. <i>Lietuvos Renesanso literatūra</i>. Vilnius: Baltos lankos, 1997. Eugenija Ulčinaitė. <i>Lietuvos Baroko literatūra</i>. Vilnius: Baltos lankos, 1997.

5. Skaitmeninės mokymo priemonės

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas, nuoroda	Anotacija
1.	<i>Lingua Latina Oerberg Familia Romana Lib PDF</i> https://www.scribd.com/document/457971609/Lingua-Latina-Oerberg-Familia-Romana-Lib-pdf	Lotynų kalbos vadovėlis pradedantiesiems.
2.	<i>Familia Romana</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/317?r=1 https://scholalatina.it/en/familia-romana-recitata/	Ilgarsintas lotynų kalbos vadovėlis, skirtas mokytis taisyklingo tarimo.
3.	<i>Easy Latin texts</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/318?r=1 https://www.lingq.com/en/learn-latin-online/courses/90348	Pateikti devyni nesudėtingi lotynų kalbos skaitiniai pradedantiesiems. (Turint paskyrą galima klausytis tarimo ir mokytis gramatikos.)
4.	<i>Lotynų–lietuvių kalbų žodynas</i> https://ekalba.lt/lotynu-lietuvui-kalbu-zodynas/	Suskaitytas K.Kuzavinio <i>Lotynų–lietuvių kalbų žodynas. Dictionarium Latino–Lituanicum</i> (2007).
5.	<i>Thesaurus Latino-Lituanicus</i> http://www.thesaurus.flf.vu.lt/	Šioje duomenų bazėje pateikiami tarpusavyje susieti keturi lotynų–lietuvių kalbų žodynai, išleisti nuo XVII iki XXI amžiaus: Konstantino Sirvydo <i>Dictionarium trium linguarum</i> (1642); Simono Daukanto <i>Žodrodys</i> (1838); Kazimiero Jokanto <i>Lotyniškai lietuviškas žodynas</i> (1936) ir Kazimiero Kuzavinio <i>Lotynų–lietuvių kalbų žodynas</i> (2007). Todėl šiame jungtiniame žodyne galima ne tik sužinoti norimo lotyniško žodžio reikšmę, bet ir pamatyti, kaip keitėsi lietuvių kalba. Ši duomenų bazė veikia ir kaip žodynas iš lietuvių kalbos į lotynų kalbą.
6.	<i>Antikos vardynas</i> http://www.vardynas.flf.vu.lt/	Tai antikinių tikrinių vardų skaitmeninė duomenų bazė, kurioje sutelkti svarbiausi senovės graikų ir romėnų vardažodžiai ar frazės:

		istorinių asmenybių, mitologinių ir literatūros personažų vardai, etnonimai, eponimai, geografiniai pavadinimai (hidronimai, miestų, šalių ir kt. pavadinimai), mitologinės, istorinės, kultūrinės realijos, labiausiai paplitusių statinių bei kelių pavadinimai ir kt.
7.	<i>SUBURANI</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/321?r=1 https://hands-up-education.org/suburani_book/index.html	Lotynų kalbos ir Antikos kultūros vadovėlis anglų kalba su iliustracijomis. (Turint paskyrą prieinamos visos pamokos.)
8.	<i>Magister Bartoloma's Blog</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/322?r=1 https://sbartoloma.wordpress.com/worksheets	Lotynų kalbos gramatikos pratimai, „darbo lapai“.
9.	<i>Cactus</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/323?r=1 https://latin.cactus2000.de/noun/shownoun_en.php?n=generator	Lotynų kalbos daiktavardžių linksniavimo treniruoklis.
10.	<i>Declension of Latin Nouns</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/324?r=1 https://www.verbix.com/languages/latin-nouns	Lotynų kalbos daiktavardžių morfologinis anotavimas ir linksniavimas
11.	<i>Graverini</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/325?r=1 http://www.graverini.net/luca/langtests/tests_EN/AN.html	Lotynų kalbos daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo testai.
12.	<i>Latin verb conjugation</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/326?r=1 https://www.verbix.com/languages/latin	Lotynų kalbos veiksmažodžių morfologinis anotavimas ir asmenavimas.

13.	<i>Latinitium</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/327?r=1 https://latinitium.com/a-little-latin-every-day-how-to-learn-latin-with-short-texts-and-audio/	Lotynų kalbos audio pasakojimai ir audio skaitiniai.
14.	<i>Latin Audio Archive</i> https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/328?r=1 https://latinitium.com/latin-audio-archive/	Lotynų kalbos audio pasakojimai ir audio skaitiniai.

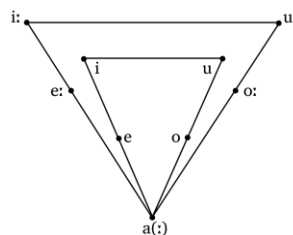
6. PRIEDAI

1 priedas. Lotynų kalbos garsai. Tarimas ir kirčiavimas

Soni sermōnis Latīni. *Lotynų kalbos garsai*

Vocāles. Balsiai

	<i>Priōres</i>	<i>Mediae</i>	<i>Posteriōres</i>
<i>Superiōres</i>	i ī ; gr. y ŷ		u ū
<i>Mediae</i>	e ē		o ō
<i>Inferiōres</i>		a ā	

Lotynų kalbos balsių schema pagal S. Allen, *Vox Latina*

Ypač svarbu įsidėmėti priešakinių balsių grupę, nes prieš šiuos balsius kinta palatalinių priebalsių tarimas (Vidurio-Rytų Europos tarime *c*, itališkame tarime – *c* ir *g*).

Diphthongi. Dvibalsiai

au (aura, gaudeo, laus)

eu tikras dvibalsis yra tik graikiškuose žodžiuose (eurus, Orph-eus); lotyniškuose žodžiuose būna tik antrinės kilmės, susidūrus dviem skiemenims; pvz., seu < sīve, neuter < ne-uter (pastarajame skaidymą galima išlaikyti ir tariant).

ei (tik jaustukuose (ei! eia!)), antrinės kilmės (dein, deinde) arba archaizmuose (feido > fīdo).

Samplaiką **ui** visada galima ir morfologiškai teisinga dalinti į du skiemenis (hu-ic, cu-ī, fatu-i-tās, ha-bu-ī), nors poezijoje cui, huic paprastai laikomi vienskiemeniais (plg. Enijus hegzametre: Cui par imber et ignis, spiritus et grauis terra, Ovidijus pentametre: Ut cui causa necis serra reperta fuit etc.)

Pasitaiko tokių skirtingai rašomų ir fonetiškai aiškinamų atvejų, kaip Gāius / Gaiius [Gajjus], ēius / eiius [ejjus], cuius [kujjus], hūius / huiius [hujjus], pēior / peiior [pejjor], māior / maiior [majjor] etc.

Dvibalsiai vėlyvoje kalboje jau tariaimi kaip [ē]:

ai (rašomas **ae**) > [ē]

oi (rašomas **oe**) > [ē]

Consonantes. Priebalsiai

	<i>Explosivae (mutae)</i>					
	<i>Mediae</i>	<i>Tenues</i>	<i>Spirantes</i>	<i>Aspiratae (gr.)</i>	<i>Nasāles</i>	<i>Liquidae</i>
<i>Labiāles</i>	b	p	f, v	ph	m	
<i>Dentāles</i>	d	t	s, z / dz	th, rh	n	l, r
<i>Labiovelāres</i>	gu [gv]	qu [kv]				

<i>Velāres (Gutturāles)</i>	g	c [k]		ch [kh]	n	
<i>Palatāles</i>	g [gi]	c [ki]	i [j]	ch [khi]	n [ni]	
<i>Glossāles</i>			h			

Vėlyvojoje kalboje palataliniai garsai (t. y. sprogstamieji prieš priešakinius balsius ir n prieš g) kito: c [ki] virto į [c] arba ital. tarimo variante į [č]; g [gi] ital. tar. > [dž], n [ni] ital. tar. > [nj].

Aspiratos būna tik graikiškuose skoliniuose, išskyrus atvejus, kai graikiški garsai pereina į lotyniškus dėl stilistinių ar kt. priežasčių (plg. pulcher / pulcer). Tai buvo ,kietesni‘ ar ,aštresni‘ garsai, nei lotyniškieji spirantai.

Regulae legendi. *Skaitymo taisyklės*

Abécèlè	Vidurio-Rytų Europos tarimas	Itališkojo tarimo skirtumai
A a	[a, ā]	
B b	[b]	
C c	[c] prieš i, y, e, ae, oe, kitur [k]	[č] prieš i, y, e, ae, oe
D d	[d]	
E e	[e, ē]	
F f	[f]	
G g	[g]	[dž] prieš i, y, e, ae, oe
H h	[h]	dažnai netaria
I i	[i, ī]; skiemens pradžioje [j]	
J j (pasitaiko kai kuriuose leidiniuose nuo XVI a.)	[j]	
K k	[k] (labai reta)	
L l	[l] visada minkšta	
M m	[m]	
N n	[n]	
O o	[o, ō]	
P p	[p]	
Qu qu	[kv]	
R r	[r]	
S s	[s], tarp balsių [z]	
T t	[t] junginį ti prieš balsį tariame [ci] ²	
U u (įvesta XVI a., Antikoje rašoma V)	[u, ū]	
V v	[v]	
X x	[ks], tarp balsių [gz]	
Y y (gr.)	[i, ī]	
Z z (gr.)	[z]	
Dvibalsiai		
au	[au]	
eu (gr.)	[eu] (graikiškuose žodžiuose arba antrinės kilmės)	
ei [ei]	labai retas (antrinės kilmės arba archaizmuose)	
ae	[ē]	
oe	[ē]	
Priebalsių junginiai		
sc	[sc] prieš i, y, e, ae, oe, kitur [sk]	[šč / š] prieš i, y, e, ae, oe
gn	[gn]	[nj]
ngu	[ngv] prieš balsį	
sua / sue	[sva / sve] kai junginys yra viename skiemenyje	
Priebalsiniai dviraizdžiai		
ch (gr.)	[ch]	[k]
ph (gr.)	[f]	
rh (gr.)	[r]	
th (gr.)	[t]	

² išskyrus, kai: 1) prieš **ti** ir balsį pasitaiko s / t / x; 2) **ti** prieš balsį yra kirčiuotas; 3) **ti** prieš balsį yra graikiškuose skoliniuose; šiais atvejais [ti] ir tariame [ti].

Rēgulae accentuum. Kirčiavimo taisyklės

1. Dviskiemenių žodžių visuomet kirčiuojame pirmąjį skiemenį:

térra žemė, **hó**mo žmogus, **fél**ix laimingas, **ví**vo gyvenu, **cá**do krentu

2. Daugiaskiemenių žodžių kirčiuojame

a) antrąjį nuo galo skiemenį, kai jis yra ilgas:

amícus draugas, **habére** turėti, **thesaú**rus lobis, **magí**ster mokytojas;

b) trečiąjį skiemenį nuo galo, kai antrasis nuo galo skiemuo yra trumpas:

pópulus tauta, **cív**itas valstybė, **gaú**deo džiaugiuosi, **concórd**ia santarvė, **aú**reus auksinis.

3. Enklitikai **-que** ir, **-ne** ar (klaus.), **-ve** arba, prisijungę prie žodžio galo, visuomet pritraukia kirtį į antrąjį nuo galo skiemenį: **puer puelláque** berniukas ir mergaitė, **bonus malúsve** geras arba blogas, **audísne?** ar girdi?

(išskyrus tuos atvejus, kai dėmenys neatskiriamai suaugę į vieną žodį, pvz., paprastai kirčiuojama **ítaque** taigi, tad; **úndique** iš visur).

Skiemenį laikome ilgu, kai:

1. skiemuo yra ilgas iš *prigimties* (*natūrā*), kai jame yra ilgasis balsis (**ā, ē, ī, ō, ū, ŷ**) arba dvibalsis ar buvęs dvibalsis (**ae, au, eu, ei, oe, ui**);

2. skiemuo yra ilgas dėl *pozicijos* (*positiōne*), kai po balsio yra keli priebalsiai, taip pat **x** [**ks**] ir **z** [**< dz**];

3. Skiemens ilgu nepaverčia šie priebalsių junginiai:

1) **ch, ph, rh, th** (tai buvo vientisi aspiruoti garsai);

2) **c /g, p /b, t /d + l /r** (vad. *muta cum liquidā*, sprogstamasis su sklandžiuoju).

poezijoje *muta cum liquidā* skiemenį kartais paverčia ilgu, kartais ne (plg. Ovidjaus hegzametre: *et prīmō similis volūcrī, mox vēra volūcris*: pirmoji *cr* skiemens neuždaro, antroji uždaro).

Išimtys:

Kelių žodžių, kurių yra nukritęs paskutinis skiemuo, kirčiuojame paskutinį skiemenį, pvz., **illúc** [**< illūce**] *į ten*; **adhúc** [**< adhūce**] *iki šiol* etc.

2 linksniuotės vardų, besibaigiančių **-ius**, šauksmininkas kirčiuojamas antrame nuo galo skiemenyje, net jei šis yra trumpas (susitraukus paskutiniam balsiui): Vergílī (Vergílie) Vergilijau, Caecílī Cecilijau etc.

2 priedas. Daiktavardžių linksniavimas

Casūs. *Linksniai*

Nominatīvus. <i>Vardininkas</i>	Nom.
Genetīvus. <i>Kilmininkas</i>	Gen.
Datīvus. <i>Naudininkas</i>	Dat.
Accusatīvus. <i>Galininkas</i>	Acc.
Ablatīvus. <i>Abliatyvas</i>	Abl.
Vocatīvus. <i>Šauksmininkas</i>	Voc.

Baltų kalbose išnykęs abliatyvo (< ablātus *nuneštas*) linksnis pirmiausia reiškė atskirtį: „nuo kur“, „iš kur“ (pvz. Romā *iš Romos*, domō *iš namų*), todėl abliatyvas gali reikšti priežastį, veikėją etc.; vėliau abliatyvas perėmė įnagininko ir vietininko funkcijas.

Kitų linksnių funkcijos lotynų ir lietuvių kalboje panašios, nors yra skirtingų vartosenų. Linksnių funkcijas aprašo lotynų kalbos sintaksė.

Šalia sisteminių linksnių yra ribotai vartojamas **locatīvus** *vietai* ir **allatīvus** *krypčiai* nurodyti (pastarasis visada sutampa su galininku, bet vartojamas be prielinksnių). Šie nesisteminiai linksniai vartojami, kai vieta ar kryptis nusakoma tik miesto pavadinimu (pvz. Romae *Romoje*; Romam *į Romą*), t. p. taikomi dar keliems žodžiams, kaip domī *namie*, domum *į namus* etc.

Numeri. *Skaičiai*

Singulāris. <i>Vienaskaita</i>	Sg.
Plurālis. <i>Daugiskaita</i>	Pl.

Dviskaita (***Duālis***) lotynų kalboje išnyko, ji pasitaiko tik kelių žodžių, kaip **duo** *du*, **ambo** *abu* linksniavime.

Genera. *Giminės*

Masculīnum. <i>Vyriškoji giminė</i>	<i>m</i>
Feminīnum. <i>Moteriškoji giminė</i>	<i>f</i>
Neutrum. <i>Niekatroji giminė</i>	<i>n</i>

Niekatosios (t. y. nei vyriškosios, nei moteriškosios) giminės daiktavardžiai lotynų kalboje reiškia daiktus, reiškinius, abstrakčias sąvokas, bet niekada nereiškia asmenų. Ją reikia skirti nuo *bendrinės* giminės, reiškiančios abi – ir vyrišką, ir moterišką gimines (pvz. **incola** *m, f* *gyventojas, gyventoja*; **dux** *m, f* *vadas, vadė*).

Terminatiōnes casuum substantivōrum et adiectivōrum. *Daiktavardžių ir būdvardžių linksnių formantai*

	Decl. I	Decl. II			Decl. III				Decl. IV		Decl. V
					Prieb. / Mišr.		Bals. / Būdv.				
Sg.	<i>f, ret. m</i>	<i>m, ret. f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>f, ret. m</i>
Nom., voc.	-a	-us <i>voc. -e</i>	- <i>er</i>	- <i>um</i>	<i>įvair.</i>	<i>įvair.</i>	-is	-e, -al, -ar	-us	-ū	-ēs
Gen.	-ae	-ī			-is				-ūs		-eī / ēī
Dat.	-ae	-ō			-ī				-uī	-ū	-eī / ēī
Acc.	-am	-um			-em	= nom.	-im / -em	= nom.	-um	-ū	-em
Abl.	-ā	-ō			-e		-ī		-ū		-ē
Pl.											
Nom., voc.	-ae	-ī		-a	-ēs	-a	-ēs	-ia	-ūs	-ua	-ēs
Gen.	-ārum	-ōrum			-um / mišr. -ium		-ium		-uum		-ērum
Dat.	-īs	-īs			-ibus				-ibus / -ubus		-ēbus
Acc.	-ās	-ōs		-a	-ēs / -īs	-a	-ēs / -īs	-ia	-ūs	-ua	-ēs
Abl.	-īs	-īs			-ibus				-ibus		-ēbus

Nomina substantīva. Daiktavardžiai

Lotynų kalbos daiktavardžiai skirstomi į 5-ias linksniuotes. Linksniuotę atpažįstame iš kilmininko, kurį visada nurodo žodynas. Kilmininkas žodžio apraše dažnai parodo ir daiktavardžio kamieną, nes vardininkas gali būti kitęs ar trumpėjęs (ypač 3-os linksniuotės).

	Gen.	Pvz.
I	-ae	terr a, ae <i>f</i> žemė, scrīb a, ae <i>m</i> raštininkas
II	-ī	lup us, ī <i>m</i> vilkas, ag er, ī <i>m</i> laukas, pōm um, ī <i>n</i> vaisius
III	-is	pāx, pāc is <i>f</i> taika, mīl es, itis <i>m</i> karys, clāv is, is <i>f</i> raktas, temp us, oris <i>n</i> laikas, iter, itiner is <i>n</i> kelias, stoma, tis n [gr.] burna
IV	-ūs	frūct us, ūs <i>m</i> vaisius, socr us, ūs <i>f</i> uošvė
V	-eī / -ēī	sp ēs, eī <i>f</i> viltis, glaci ēs, eī <i>f</i> ledas

Daugiskaitiniai daiktavardžiai

	Gen.	Pvz.
I	-ārum	dīviti ae, ārum <i>f</i> turtas, turtai, nūpti ae, ārum <i>f</i> vestuvės
II	-ōrum	arm a, ōrum <i>n</i> ginkuotė, ginklai, castr a, ōrum <i>n</i> stovykla
III	-um / -ium	Cyclad es, um <i>f</i> Kikladės, Druid ēs, um <i>m</i> druidai
IV	-uum	Īd ūs, uum <i>f</i> Idos

5-os linksniuotės daugiskaitinių daiktavardžių klasikinėje lotynų kalboje nepasitaiko.

1, 2, 3 linksniuotės taip pat turi daug graikų kalbos skolinių, kurie vienuose ar kituose linksniuose gali išlaikyti graikiškas galūnes (žr. graikų k. skolinių linksniavimas).

Declinatio I. 1-oji linksniuotė

silv|a, ae *f* miškas

Sg.	
Nom., voc.	silva
Gen.	silvae
Dat.	silvae
Acc.	silvam
Abl.	silvā
Pl.	
Nom., voc.	silvae
Gen.	silvārum
Dat.	silvīs
Acc.	silvās
Abl.	silvīs

Dauguma 1-os linksniuotės daiktavardžių yra moteriškos giminės, tačiau yra nemažai ir vyriškos ar bendrinės giminės daiktavardžių, dažnai reiškiančių profesijas, vaidmenis, gyventojus, pvz.: **agricol|a, ae** *m* žemdirbys, **aurīg|a, ae** *m* vežėjas, **collēg|a, ae** *m*, **tat|a, ae** *m* tėtė, **homicīd|a, ae** *m, f* žmogžudys, **naut|a, ae** *m* jūreivis, **scurr|a, ae** *m* plevėsa, **indigen|a, ae** *m, f* čiabuvis, **silvicol|a, ae** *m, f* miškų gyventojas, **vern|a, ae** *m, f* namuose gimęs vergas etc. Jie linksniuojami taip pat kaip moteriškos gim. daiktavardžiai (bet žr. skolinių iš graikų k. linksniavimą, kurie gali turėti ypatumų).

Niekatosios giminės daiktavardžių 1-oji linksniuotė neturi.

Daiktavardžiai **filia** duktė, ret. **(g)nāta** duktė, **dea** deivė turi dat. / abl. pl. galūnę **-ābus**: **filiābus**, **deābus**.

Declinatio II. 2-oji linksniuotė

vent|us, ī m vėjas; lib|er, rī m knyga; puer, ī m berniukas; verb|um, ī n žodis

Sg.				
Nom., voc.	ventus, <u>voc. vente</u>	liber	puer	verbum <i>n</i>
Gen.	ventī	<u>librī</u>	<u>puerī</u>	verbī
Dat.	ventō	librō	puerō	verbō
Acc.	ventum	librum	puerum	verbum
Abl.	ventō	librō	puerō	verbō
Pl.				
Nom., voc.	ventī	librī	puerī	verba
Gen.	ventōrum	librōrum	puerōrum	verbōrum
Dat.	ventīs	librīs	puerīs	verbīs
Acc.	ventōs	librōs	puerōs	verba
Abl.	ventīs	librīs	puerīs	verbīs

Daiktavardžiai, kurių vardininko galūnė -us, dažniausiai yra vyriškos giminės, bet pasitaiko ir moteriškos, pvz., **alv|us, ī f pilvas, hum|us, ī f žemė, dirvožemis**; dažnai jie reiškia medžius, kaip: **laur|us, ī f lauras, māl|us, ī f obelis, pōpul|us, ī f tuopa**; graikiškus salų, miestų, kraštų pavadinimus: **Rhod|us (~os), ī f Rodas, Panorm|us, ī f Panormas, Aegypt|us, ī f Egiptas**; yra bendrinės giminės gyvūnų pavadinimų, pvz., **elephant|us, ī m, f dramblis, camēl|us, ī m, f kupranugaris** etc.

Yra keli niekatrosios giminės daiktavardžiai: **vīr|us, ī n nuodas, užkratas, vulg|us, ī n (m) minia, pelag|us (um), ī n jūra**.

Daiktavardžiai, turintys vardininką -er, būna tik vyriškos giminės.

Daiktavardis **vir** vyras linksniuojamas taip:

sg. vir, virī, virō, virum, virō, voc. vir;

pl. virī, virōrum, virīs, virōs, virīs, voc. virī.

Keli 2-os linksniuotės daiktavardžiai, kurie turi vienaskaitos vardininką su galūne **-er**, linksniuojant balsio **-e-** prieš **-r-** nepraranda, tai: **puer, gen. puerī berniukas, vaikas; gener, gen. generī žentas; socer, gen. socerī uošvis ir vesper, gen. vesperī vakaras** (pastarasis netaisyklingas, turi abl. vespere (< 3-os linksniuotės), ret. vesperō; šalia vart. loc. vesperī vakare).
gen. pl. **-ōrum** kartais pakeičia **-ūm** (yp. poezijoje).

Daiktavardis **filius sūnus** ir vardai, kurie turi pabaigą **-ius**, pvz., **Antōnius, Lūcilius, Vergilius** etc., taip pat savybinis įvardis **meus manasis turi šauksmininko galūnę -ī**: **mī fili mano sūnau, Antōnī Antonijau, Lūcīlī Lucilijau**. Tokių vardų kirčiuojamas antrasis nuo galo skiemuo, net jei yra trumpas (kadangi yra susitraukęs paskutinis balsis, -ie > -ī): **Vergīlī Vergilijau, Caecīlī Cecilijau**.

de|us, ī m dievas

Sg.	
Nom., voc.	deus
Gen.	<u>deī</u>
Dat.	<u>deō</u>
Acc.	<u>deum</u>
Abl.	<u>deō</u>
Pl.	
Nom., voc.	<u>deī</u> / <u>dī</u> / <u>dī</u>

Gen.	deōrum , poet. deūm , arch. divom
Dat.	deīs / dīis / dīs
Acc.	deōs
Abl.	deīs / dīis / dīs

Declinatio III. 3-oji linksniuotė

rēx, **rēg|is m** *karalius*; **līt|us**, **oris n** *krantas*; **nāv|is**, **is f** *laivas*; **os**, **oss|is n** *kaulas*; **febr|is**, **is f** *karščiavimas*; **anim|al**, **ālis n** *gyvūnas*

Sg.	<i>Priebalsinis tipas</i>		<i>Mišrusis tipas</i>			<i>Balsinis tipas</i>	
Nom., voc.	rēx	lītus n	nāvis	urbs	os n	febris	animal n
Gen.	rēgis	lītoris	nāvis	urbis	ossis	febris	animālis
Dat.	rēgī	lītorī	nāvī	urbī	ossī	febrī	animālī
Acc.	rēgem	lītus	nāvem	urbem	os	febrim	animal
Abl.	rēge	līto	nāve	urbe	osse	febrī	animālī
Pl.							
Nom., voc.	rēgēs	lītora	nāvēs	urbēs	ossa	febrēs	animālia
Gen.	rēgum	lītorum	nāvium	urbium	ossium	februm	animālium
Dat.	rēgibus	lītoribus	nāvibus	urbibus	ossibus	febribus	animālībus
Acc.	rēgēs	lītora	nāvēs / nāvīs	urbēs / urbīs	ossa	febrēs / febrīs	animālia
Abl.	rēgibus	lītoribus	nāvibus	urbibus	ossibus	febribus	animālībus

3-os linksniuotės vienaskaitos vardininkai labai įvairūs, dažnai jie yra trumpėję ar pakitę, todėl kitų linksnių kamieną galime sužinoti tik iš kilmininko (jį visada nurodo žodynas). Vyriškos ir moteriškos giminės daiktavardžių linksniavimas (t. y. galūnės) sutampa, yra daug bendrinės giminės daiktavardžių (kaip **cīv|is**, **is m**, **f** *piliētis*, *piliētē*). Daugelio daiktavardžių giminę galima atpažinti iš tam tikrų priesagų, pvz., daiktavardžiai, turintys formantus -or (su supyno kamieniu) būna vyriškos (bet plg. *soror*, *uxor*); -tās, -iō (su supyno kamieniu), -tūdo, -tūs moteriškos, -men niekatrosios giminės etc. Tai aprašo lotynų k. daiktavardžių daryba.

Priebalsiniam tipui priskiriami nelygiaskiemeniai (vardininkė ir kituose linksniuose turintys nevienodą skiemenų skaičių) daiktavardžiai, prieš kilmininko galūnę turintys tik vieną priebalsį (kaip **nep|ōs**, **ōtis m** *anūkas*, **an|as**, **atis f** *antis*, **fulgur**, **is n** *žaiabas*).

Mišriajam tipui priskiriami lygiaskiemeniai (kaip **aur|is**, **is f** *ausis*, **aed|ēs**, **is f** *patalpa*, *namas*) ir nelygiaskiemeniai daiktavardžiai, prieš kilmininko galūnę turintys kelis priebalsius (kaip **fōns**, **font|is m** *šaltinis*, **gēns**, **gent|is f** *giminė*, *gentis*). Išimtys: pagal priebalsinį tipą linksniuojami **māt|er**, **ris f** *motina*, **pat|er**, **ris m** *tėvas*, **frāt|er**, **ris m** *brolis*, **iūven|is**, **is m**, **f** *jaunuolis*, **can|is**, **is m**, **f** *šuo*, **kalē**, **sen|ex**, **is m**, **f** *senis*, *senē*, kartais **mēns|is**, **is m** *mėnesis*. Pagal mišrųjį tipą linksniuojamas **nix**, **niv|is f** *sniegas*.

Priebalsinis nuo mišriojo tipo skiriasi tik vienu požymiu, gen. pl. *prieb.* -um / *mišr.* -ium. Taip pat acc. pl. neretai būna -īs (vietoje -ēs).

Pagal balsinį linksniavimo tipą linksniuojami niekatrosios giminės daiktavardžiai, turintys vns. vard. galūnės -e, -al, -ar (kaip **rēt|e**, **is n**; **vectīg|al**, **ālis n** *mokestis*, *duoklė*; **cochle|ar**, **āris n** *šaukštas* etc.). Balsinio tipo galūnės taip pat gali gauti dalis lygiaskiemenių daiktavardžių, turinčių vardininką su galūne -is. Pagal balsinį tipą dažniau linksniuojami **febr|is**, **is f** *karščiavimas*; *karštligė*, **puppl|is**, **is f** *laivagalis*, *vairagalis*, **secūr|is**, **is f** *kirvis*, **sit|is**, **is f** *troškulys*, **turr|is**, **is f** *bokštas*, **tuss|is**, **is f** *kosulys*,

Tiber|is, is *m* Tiberis, Neāpol|is, is *f* Neapolis, apocalyps|is, is *f* apreiškimas, apokalipsė, bas|is, is *f* pagrindas (ir kiti graikų *ι/ε* kamieno skoliniai).

Tik niekatrosios giminės daiktavardžiai, kurių vardininkas baigiasi -e, -al, -ar, yra visiškai balsinio tipo; vyr. ir mot. giminės daiktavardžiai, turintys vardininką -is, gali pereiti iš balsinio tipo į mišrųjį ir atvirkščiai (t. y. pasitaiko acc. nāvem ir nāvim, febrim ir febrem, abl. nāve ir nāvī, febrī ir febre etc.).

Iuppiter (ret. **Iūpiter**), **Iov|is *m* Jupiteris** (< Iovis pater), **bōs, bov|is *m*, *f* jautis, karvė, sūs, su|is *m*, *f* kiaulė, vīs *f* jėga, vās, vās|is *n* indas** linksniavimas

Sg.					2-3 linksniuotė
Nom., voc.	Iuppiter , arch. Iovis	bōs	sūs	vīs	vās , arch. vāsum
Gen.	Iovis	bovis	suīs arch. sueris		vāsīs
Dat.	Iovī	bovī	suī		
Acc.	Iovem	bovem	suem	vim	vās / vāsum
Abl.	Iove	bove	sue	vī	vāse / vāsō
Pl.					
Nom., voc.	Iovēs	bovēs	suēs	vīrēs	vāsa
Gen.		boum , arch. boverum	suum	vīrium	vāsōrum
Dat.		bōbus / būbus	suibus / sūbus	vīribus	vāsīs / vasibus
Acc.	Iovēs	bovēs	suēs	vīrēs / vīrīs	vāsa
Abl.		bōbus / būbus	suibus / sūbus	vīribus	vāsīs / vasibus

Declinatio IV. 4-oji linksniuotė

mōt|us, ūs *m* judesys; lac|us, ūs *m* ežeras; corn|ū, ūs *n* ragas

Sg.			
Nom., voc.	mōtus	lacus	cornū <i>n</i>
Gen.	mōtūs	lacūs	cornūs
Dat.	mōtuī	lacuī	cornū
Acc.	mōtum	lacum	cornū
Abl.	mōtū	lacū	cornū
Pl.			
Nom., voc.	mōtūs	lacūs	cornua
Gen.	mōtuūm	lacuum	cornuum
Dat.	mōtibus	lacubus	cornibus
Acc.	mōtūs	lacūs	cornua
Abl.	mōtibus	lacubus	cornibus

4-a linksniuotė turi nedaug pirminių daiktavardžių. Jie būna visų 3-jų giminių, pvz.: **aest|us, ūs *m* karštis, arc|us, ūs *m* lankas, met|us, ūs *m* baimė, port|us, ūs *m* uostas, rīt|us, ūs *m* apeiga, spec|us, ūs *m* urvas; man|us, ūs *f* ranka, querc|us, ūs *f* ąžuolas, ac|us, ūs *f* adata, an|us, ūs *f* senutė, socr|us, ūs *f* uošvė, nur|us, ūs *f* marti, trib|us, ūs *f* triba; gel|ū, ūs *n* šaltis, gen|ū, ūs *n* kelis, ver|ū, ūs *n* iešmas etc.**

Dauguma 4-os linksniuotės daiktavardžių yra vediniai iš veiksmazodžių su supyno (4-osios pagr. formos) kamieniu, pvz.: moveo, movēre; mōvī, **mōtum judinti** > **mōt|us, ūs *m* judėjimas, judesys**; iubeo, iubēre; iussī, **iussum liepti** > **iuss|us, ūs *m* paliepiamas, įsakymas**; cado, cadere; cecidī, **cāsum kristi** > **cās|us, ūs *m* kritimas**; capio, capere; cēpī, **captum griebti** > **capt|us, ūs *m* griebimas, pagava** etc. Šiuos veiksmazodinius daiktavardžius reikia skirti nuo perfekto neveik. rūšies dalyvių, kurie linksniuojami kaip 2-1 linksniuotės būdvardžiai: mōtus, a, um *pajudintas, -a*; iussus, a, um *palieptas, -a* etc.

Dat. / abl. -ubus dažniau turi daiktavardžiai su kamiengaliu -c-: arcubus, acubus, lacubus, specubus, tačiau

pasitaiko ir artubus, anubus, portubus, tribubus etc. Kita vertus, -c- kamieniai pasitaiko su formantu -ibus: lacibus, specibus.

dom|us, ūs f namai linksniavimas (4-2 linksniuotė)

Sg.	
Nom., voc.	domus
Gen.	domūs / ret. domī
Dat.	domuī / ret. domō
Acc.	domum
Abl.	domō / ret. domū
Pl.	
Nom., voc.	domūs
Gen.	domuum / ret. domōrum
Dat.	domibus
Acc.	domōs / ret. domūs
Abl.	domibus

Nota bene: **domī** *namie* (locativus); **domum** *namo, į namus* (allativus); **domō** *iš namų* (ablativus separationis).

Declinatio V. 5-oji linksniuotė

rēs, reī f daiktas; diēs, eī m, f diena

Sg.		
Nom., voc.	rēs	diēs
Gen.	reī	diēī
Dat.	reī	diēī
Acc.	rem	diem
Abl.	rē	diē
Pl.		
Nom., voc.	rēs	diēs
Gen.	rērum	diērum
Dat.	rēbus	diēbus
Acc.	rēs	diēs
Abl.	rēbus	diēbus

Visi 5-os linksniuotės daiktavardžiai yra moteriškos giminės, išskyrus **diēs**, kuris klasikinėje kalboje dažniausiai būna vyr. giminės, ir visada vyr. g. **merīdiēs**, **eī m vidudienis**, **pietūs**;

Beveik visų 5-os linksniuotės daiktavardžių vartojama tik vienaskaita. Daugiskaita plačiau vartojama tik daiktavardžių **rēs**, **diēs**, taip pat pasitaiko daikt. **speciēs**, **eī f žvilgsnis**, **išorė**, **faciēs**, **eī f veidas**, **pavidalas** daugiskaita.

Rēs tipo yra tik keli daiktavardžiai: **sp|ēs**, **eī viltis**, t. p. arch. **plēb|ēs**, **eī f liaudis** (vėliau plačiai vartojamas 3-os linksniuotės **plēbs**, **plēb|is f**).

Comparatio declinatiōnum: nomina substantīva. *Linksniuochių palyginimas: daiktavardžiai*

lingu|a, *ae f kalba*; **taur|us**, *ī m jautis*; **ag|er**, *rī m laukas*; **vēl|um**, *ī n burė*; **hom|o**, *inis m žmogus*; **carm|en**, *inis n giesmė*; **nūb|ēs**, *is f debesis*; **cor**, *cordis n širdis*; **turr|is**, *is f bokštas*; **mar|e**, *is n jūra*; **man|us**, *ūs f ranka*; **arc|us**, *ūs m lanka*; **gen|ū**, *ūs n kelis*; **rēs**, *reī f daiktas*; **spec|ēs**, *ēī f žvilgsnis*; *išvaizda*; *rūšis*

Sg.	Decl. I	Decl. II			Decl. III						Decl. IV			Decl. V	
					<i>Priebalsinis tipas</i>		<i>Mišrusis tipas</i>		<i>Balsinis tipas</i>						
Nom. Voc.	lingua	taurus <i>voc. taure</i>	ager	vēlum <i>n</i>	homo	carmen <i>n</i>	nūbēs	cor <i>n</i>	turris	mare <i>n</i>	manus	arcus	genū <i>n</i>	rēs	speciēs
Gen.	linguae	aurī	agrī	vēlī	hominis	carminis	nūbis	cordis	turris	maris	manūs	arcūs	genūs	reī	speciēī
Dat.	linguae	aurō	agrō	vēlō	hominī	carminī	nūbī	cordī	turrī	marī	manuī	arcuī	genū	reī	speciēī
Acc.	linguam	aurum	agrum	vēlum	hominem	carmen	nūbem	cor	turrim	mare	manum	arcum	genū	rem	speciem
Abl.	linguā	aurō	agrō	vēlō	homine	carmine	nūbe	corde	turrī	marī	manū	arcū	genū	rē	speciē
Pl.															
Nom Voc.	linguae	aurī	agrī	vēla	hominēs	carmina	nūbēs	corda	turrēs	maria	manūs	arcūs	genua	rēs	speciēs
Gen.	linguārum	aurōrum	agrōrum	vēlōrum	hominum	carminum	nūbium	cordium	turrium	marium	manuum	arcuum	genuum	rērum	speciērum
Dat.	linguīs	aurīs	agrīs	vēlīs	hominibus	carminibus	nūbibus	cordibus	turribus	maribus	manibus	arcubus	genibus	rēbus	speciēbus
Acc.	linguās	aurōs	agrōs	vēla	hominēs	carmina	nūbēs	corda	turrēs	maria	manūs	arcūs	genua	rēs	speciēs
Abl.	linguīs	aurīs	agrīs	vēlīs	hominibus	carminibus	nūbibus	cordibus	turribus	maribus	manibus	arcubus	genibus	rēbus	speciēbus

Niekatrosios giminės vardininkas ir galininkas (ir vns., ir dgs.) visada tarpusavyje sutampa. Daugiskaitoje šie niekatrosios gim. linksniai visada turi galūnę -a. Taip pat visada (visose linksniuotėse) tarpusavyje sutampa daugiskaitos naudininkas ir abliatyvas.

Kitas pastabas žr. prie atskirų linksniuochių.

3 priedas. Būdvardžių linksniavimas

Nomina adiectiva. Būdvardžiai

Būdvardžiai skirstomi į dvi pagrindines grupes: 2-1 linksniuotės ir 3-os linksniuotės.

Kiekvienas būdvardis turi visas 3 gimines, nes turi būti suderinamas su visų giminių daiktavardžiais. Žodyno apraše pateikiamos vns. vardininko trijų giminių formos, iš jų atpažįstame būdvardžio tipą.

Tik 3-os linksniuotės 1-os galūnės būdvardžiai užrašomi kaip daiktavardžiai, t. y. pateikiamas jų vardininkas ir kilmininkas.

II-I	
-us, -a, -um	beāt us, a, um <i>laimingas</i> , cār us, a, um <i>brangus</i>
-er, -ra, -rum (praranda -e- kamiene)	crēb er, ra, rum <i>tankus</i> , pig er, ra, rum <i>tingus</i>
-er, -a, -um (išlaiko -e- kamiene)	miser, a, um <i>vargšas</i> , nūbifer, a, um <i>genantis debesis</i>

III	
-er -ris, -re (3-jų galūnių, praranda -e- kamiene)	silvest er, ris, re <i>miškinis</i> , put er, ris, re <i>supuvęs</i>
-er -is, -e (3-jų galūnių, išlaiko -e- kamiene)	celer, is, e <i>greitas</i>
-is, -e (2-jų galūnių)	brev is, e <i>trumpas</i> , grav is, e <i>sunkus</i>
1-os galūnės	bip ēs, edis <i>dvikojis</i> , dīv es, itis <i>turtingas</i> , vet us, eris <i>senas</i>

Adiectiva II-I declinatiōnis. 2-1 linksniuotės būdvardžiai

alt|**us, a, um** *aukštas*; gilus; pulch|**er, ra, rum** *gražus*; liber, **a, um** *laisvas*

Sg.	<i>m</i> (decl. 2)	<i>f</i> (decl. 1)	<i>n</i> (decl. 2)	<i>m</i> (decl. 2)	<i>f</i> (decl. 1)	<i>n</i> (decl. 2)	<i>m</i> (decl. 2)	<i>f</i> (decl. 1)	<i>n</i> (decl. 2)
Nom., voc.	alt us , voc. alte	alta	alt um	pulcher	pulchra	pulchr um	liber	libera	liber um
Gen.	alt ī	altae	alt ī	pulchr ī	pulchrae	pulchr ī	liber ī	liberae	liber ī
Dat.	alt ō	altae	alt ō	pulchr ō	pulchrae	pulchr ō	liber ō	liberae	liber ō
Acc.	alt um	alt am	alt um	pulchr um	pulchr am	pulchr um	liber um	liber um	liber um
Abl.	alt ō	alt ā	alt ō	pulchr ō	pulchr ā	pulchr ō	liber ō	liber ā	liber ō
Pl.									
Nom., voc.	alt ī	altae	alta	pulchr ī	pulchrae	pulchr a	liber ī	liberae	liber a
Gen.	alt ōrum	alt ārum	alt ōrum	pulchr ōrum	pulchr ārum	pulchr ōrum	liber ōrum	liber ārum	liber ōrum
Dat.	alt īs	alt īs	alt īs	pulchr īs	pulchr īs	pulchr īs	liber īs	tener īs	liber īs
Acc.	alt ōs	alt ās	alt a	pulchr ōs	pulchr ās	pulchr a	liber ōs	liber ās	liber a
Abl.	alt īs	alt īs	alt īs	pulchr īs	pulchr īs	pulchr īs	liber īs	liber īs	liber īs

2-1 linksniuotės būdvardžiai linksniuojami visai taip pat kaip daiktavardžiai. Vyriška ir niekatroji giminė linksniuojama pagal 2-ąją, moteriška – pagal 1-ąją linksniuotę.

Būdvardžiai, kurie turi vyr. gim. vardininką -er, linksniuojant balsį -e- prieš -r- išlaiko arba praranda, tai parodo būdvardžio aprašas, pvz.: **prōsper, a, um** *sėkmingas*, **palankus**; **āt|er, ra, rum** *tamsus*, **juodas**

Taip pat kaip 2-1 linksniuotės būdvardžiai yra linksniuojami:

- 1) savybiniai įvardžiai, pvz.: **me|us, a, um** *mano*, *manasis*; **tu|us, a, um** *tavo*, *tavasis*; **nost|er, ra, rum** *mūsų*, *mūsiškis*; **vest|er, ra, rum** *jūsų*, *jūsiškis*.
- 2) kelintiniai skaitvardžiai, pvz.: **prīm|us, a, um** *pirmas*, **quīnt|us, a, um** *penktas*, **decim|us, a, um** *dešimtas*, **vīcēsīm|us, a, um** *dvidešimtas*.

- 3) būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyviai, pvz.: **laudāt|us, a, um pagirtas, dēlēt|us, a, um sunaikintas, scrīpt|us, a, um parašytas.**
- 4) būsimajo laiko veikiamosios rūšies dalyviai, pvz.: **laudātūr|us, a, um girsiqs, dēlētūr|us, a, um naikinsiqs, scrīptūr|us, a, um rašysiqs, ketinqs rašyti.**
- 5) gerundiva (būsimajo laiko neveikiamosios rūšies dalyviai), pvz.: **laudand|us, a, um girtinas / girsimas, dēlend|us, a, um naikintinas / naikinsimas, scrībend|us, a, um rašytinas / rašysimas.**

Adiectīva III declinatiōnis. 3 linksniuotės būdvardžiai

āc|er, ris, re aštrus; celer, is, e greitas; trīst|is, e liūdnas, rūstus; fēl|ix, īcis laimingas; derlingas; praes|ēns, entis
čia esantis; dabartinis

Sg.	3-jų galūnių						2-jų galūnių		1-os galūnės			
Nom., voc.	ācer <i>m</i>	ācris <i>f</i>	ācre <i>n</i>	celer <i>m</i>	celeris <i>f</i>	celere <i>n</i>	trīstis <i>m, f</i>	trīste <i>n</i>	fēlīx <i>m, f, n</i>		praesēns	
Gen.	ācris			celeris			trīstis		fēlicis		praesentis	
Dat.	ācrī			celerī			trīstī		fēlicī		praesentī	
Acc.	ācrem		ācre	celerem		celere	trīstem	trīste	fēlicem	fēlīx	praesentem	praesēns
Abl.	ācrī			celerī			trīstī		fēlicī		praesentī / praesente	
Pl.												
Nom., voc.	ācrēs		ācria	celerēs		celerīa	trīstēs	trīstīa	fēlicēs	fēlicīa	praesentēs	praesentīa
Gen.	ācrium			celerium			trīstium		fēlicium		praesentium	
Dat.	ācribus			celeribus			trīstibus		fēlicibus		praesentibus	
Acc.	ācrēs / ācrīs		ācria	celerēs / celerīs		celerīa	trīstēs / trīstīs	trīstīa	fēlicēs / fēlicīs	fēlicīa	praesentēs / -īs	praesentīa
Abl.	ācribus			celeribus			trīstibus		fēlicibus		praesentibus	

Trečiosios linksniuotės būdvardžiai linksniuojami kaip balsinio tipo daiktavardžiai (tik acc. sg. *m / f* turi -em, ne -im).

Jie skirstomi į 1-os, 2-jų ir 3-jų galūnių pagal tai, ar vienaskaitos vardininke visos giminės turi atskiras formas (3-jų gal.), vyr. ir mot. giminė sutampa (2-jų gal.), visos trys giminės turi vieną formą (1-os galūnės). Kitais atžvilgiais visų tipų linksniavimas sutampa.

Nota bene: niekatrosios gim. galininkas (taip pat 1-os gal. būdvardžių) sutampa su vardininku pagal bendrą niekatrosios giminės taisyklę.

Beveik visi 3-jų galūnių -er tipo būdvardžiai (išskyrus **celer, is, e** ir jo vedinius: **perceler, is, e** ir **praeceler, is, e labai greitas**) linksniuojant -e- kamiene praranda. 3-jų galūnių būdvardžių yra labai nedaug, daugiausia yra 2-jų galūnių būdvardžių.

1-os galūnės būdvardžiai yra skirtingos kilmės ir kamienų, jų vardininkai labai įvairūs, dažnai kitę ar trumpėję (kaip ir 3-os linksniuotės daiktavardžių). Šių būdvardžių kamieną, naudojamą linksniuojant, sužinome iš kilmininko, kurį pateikia žodynas.

Dauguma 1-os galūnės būdvardžių, kurių vns. vard. turi pabaigą -ns, kilm. -ntis (kaip **fragr|āns, antis kvepiantis, kvapus; ard|ēns, entis degantis, karštas; eg|ēns, entis stokojantis, vargšas**) yra kilę iš esamojo laiko dalyvių, bet nebūtinai (plg. **īn|sōns, sontis nekaltas; prūd|ēns, entis nuovokus; rec|ēns, entis šviežias** etc.). Šis tipas gali turėti abl. galūnę -e (kaip esamojo laiko dalyviai).

Comparatio declinatiōnum: nomina adiectīva. *Linksniočių palyginimas: būdvardžiai*

clār|us, a, um *aiškus, ryškus, žymus*; **tener, a, um** *švelnus, gležnas*; **voluc|er, ris, re** *skraidantis*; **grand|is, e** *didus*; **pār, gen. paris** *lygus, vienodas*; **simpl|ex, icis** *paprastas*; **īn|fāns, antis** *nebylus*

	Decl. I-II		Decl. III				
Sg.			<i>3 galūnių</i>	<i>2 galūnių</i>	<i>1 galūnės</i>		
Nom., Voc.	clār us <i>m</i> , clāra <i>f</i> , clār um <i>n</i> clāre <i>m</i>	tener <i>m</i> , tenera <i>f</i> , tener um <i>n</i>	voluc er <i>m</i> , volucris <i>f</i> , voluc re <i>n</i>	grand is <i>m, f</i> , grande <i>n</i>	pār <i>m, f, n</i>	simplex <i>m, f</i> , <i>n</i>	īnfāns <i>m, f</i> , <i>n</i>
Gen.	clārī, clārae, clārī	tenerī, tenerae, tenerī	celeris	grandis	paris	simplicis	īnfantis
Dat.	clārō, clārae, clārō	tenerō, tenerae, tenerō	volucrī	grandī	parī	simplicī	īfantī
Acc.	clār um , clāram, clār um	tener um , teneram, tener um	voluc rem <i>m, f</i> , voluc re <i>n</i>	grand em <i>m, f</i> , grande <i>n</i>	par em <i>m</i> , <i>f</i> , pār <i>n</i>	simplic em <i>m</i> , <i>f</i> , simplex <i>n</i>	īfant em <i>m</i> , <i>f</i> , īnfāns <i>n</i>
Abl.	clārō, clārā, clārō	tenerō, tenerā, tenerō	volucrī	grandī	parī	simplicī	īfantī (-e)
Pl.							
Nom., Voc.	clārī, clārae, clāra	tenerī, tenerae, tenera	volucr ēs <i>m, f</i> , voluc ria <i>n</i>	grand ēs <i>m, f</i> , grandia <i>n</i>	par ēs <i>m, f</i> , paria <i>n</i>	simplic ēs <i>m, f</i> , simplicia <i>n</i>	īfant ēs <i>m</i> , <i>f</i> , īfantia <i>n</i>
Gen.	clārō rum , clārār um , clārō rum	tenerō rum , tenerār um , tenerō rum	voluc rium	grand ium	par ium	simplic ium	īfant ium
Dat.	clārī s	tenerī s	volucr ibus	grand ibus	par ibus	simplic ibus	īfant ibus
Acc.	clārō s , clārā s , clāra	tenerō s , tenerā s , tenera	volucr ēs <i>m, f</i> , voluc ria <i>n</i>	grand ēs <i>m, f</i> , grandia <i>n</i>	par ēs <i>m, f</i> , paria <i>n</i>	simplic ēs <i>m, f</i> , simplicia <i>n</i>	īfant ēs <i>m</i> , <i>f</i> , īfantia <i>n</i>
Abl.	clārī s	tenerī s	volucr ibus	grand ibus	par ibus	simplic ibus	īfant ibus

1-2 linksniuotės būdvardžiai, kurie turi vyr. gim. vns. vardininką su galūne -er, linksniuojant balsį -e- prieš -r- gali prarasti, pvz.: sacer, sacra, sacrum *šventas*, ruber, rubra, rubrum *raudonas* etc.; 3-os linksniuotės 3-jų galūnių būdvardžiai -e- kamiene praranda beveik visada (išskyrus celer ir jo vedinius).

4 priedas. Įvardžiai. Jų rūšys, derinimas su daiktavardžiu, kaitymas

Pronomina. Įvardžiai

Pronomina personalia et reflexīva. Asmeniniai ir sangražiniai įvardžiai

	Sg.		Refl.	Pl.	
	1 a.	2 a.	tik 3 a. sg. / pl.	1 a.	2 a.
Nom.	ego <i>aš</i>	tū <i>tu</i>		nōs <i>mes</i>	vōs <i>jūs</i>
Gen.	meī <i>manęs</i>	tuī <i>tavęs</i>	suī <i>savęs</i>	nostrī <i>mūsų</i> / nostrum <i>iš mūsų</i>	vestrī <i>jūsų</i> / vestrum <i>iš jūsų</i>
Dat.	mihi <i>man</i>	tibi <i>tau</i>	sibi <i>sau</i>	nōbīs <i>mums</i>	vōbīs <i>jums</i>
Acc.	mē <i>mane</i>	tē <i>tave</i>	sē <i>save</i>	nōs <i>mus</i>	vōs <i>jus</i>
Abl.	mē <i>manimi</i>	tē <i>tavimi</i>	sē <i>savimi</i>	nōbīs <i>mumis</i>	vōbīs <i>jumis</i>

Asmeninių įvardžių 3-iajį asmenį (*jis, ji; jie jos*) pakeičia parodomieji įvardžiai: **is, ea, id** *jis, tas; ille, illa, illud* *anas; iste, ista, istud* *tas; hic, haec, hoc* *šitas*.

Sangražinis įvardis vartojamas tik 3 asmeniui (ir vns., ir dgs.) sangražiniame sakinyje: *ille sē lavat jis save prausia / prausiasi, ille sibi dicit jis sau sako, illi amant sē ipsos jie myli save pačius, militēs rem ā sē gestam docent kariai praneša apie savo įvykdytą žygį* etc. Bet: *mē lavo aš prausiuosi, tū dīcis tibi tu sakai sau, accūsāmus nōs ipsos kaltiname save pačius* etc.

Gen. pl. **nostrum, vestrum** vartojami tik vad. dalies kilmininkui (genitivus partitivus), kuris reiškia visumą, iš kurios paimta dalis, pvz.: *ūnus nostrum vienas iš mūsų; multī nostrum daugelis iš mūsų; hunc nostrum šitą iš mūsų; uter vestrum? katras iš jūsų? cui vestrum? kuriam iš jūsų?*

Kilmininkai **meī, tuī, nostrī, vestrī** vartojami labai retai – tik tuo atveju, kai veiksmazodis, daiktavardis ar būdvardis reikalauja kilmininko, o lotynų kalboje tai labai reti atvejai (papr. su žodžiais, reiškiančias prisiminimą ar užmiršimą: *tuī meminī tave prisimenu, oblītus sum vestrī jus pamiršau, memoria nostrī prisiminimas apie mus, memor ipse meī (aš) prisimenantis pats save*). Asmeninių įvardžių kilmininkai negali pakeisti savybinių įvardžių.

Prielinksnis cum su asmeniniais įvardžiais vartojamas postpoziciškai: *mēcum su manimi, tēcum su tavimi, nōbīscum su mumis, vōbīscum su jumis*.

Pronomina possesīva. Savybiniai įvardžiai

meus, mea, meum *mano, manasis*

tuus, tua, tuum *tavo, tavasis*

noster, nostra, nostrum *mūsų, mūsųškis*

vester, vestra, vestrum *jūsų, jūsųškis*

suus, sua, suum *savo (paties), savasis* : taikomas tik 3 a. (ir vns. ir dgs.) sangražiniame sakinyje.

Savybiniai įvardžiai kilo iš asmeninių ir sangražinio įvardžių, taigi turi panašius kamienus. Jie linksniuojami kaip 2-1 linksniuotės būdvardžiai ir taip pat kaip būdvardžiai yra derinami su daiktavardžiu.

Savybinis įvardis **suus, a, um** vartojamas tik kalbant apie trečiąjį asmenį (kaip ir sangražinis **suī, sibi sē**). Taip savybiniai įvardžiai vartojami prancūzų, italų, ipanų, vokiečių kalbose.

Savybinis įvardis *meus* turi šauksmininką **mī**: *mī fili mano sūnau*; *mī pater mano tėve* (taip pat skamba ir sutrumpėjęs asmeninio įvardžio naudininkas *mihi* > *mī*, pvz. *ille mī* par *esse deo* videtur *jis man atrodo lygus dievui*; *dā mī* bāsia *mīlle duok man tūkstantį bučinių*; Catullus).

Asmeninių įvardžių kilmininko formos sutampa su keliomis savybinių įvardžių formomis (susidarančiomis pastaruosius linksniuojant), tačiau jos reiškia visai ką kita: *misereor tuī* *man tavęs gaila*, bet *tuī* amīcī *tavojo draugo* / *tavieji draugai*; ūnus *vestrum vienas iš jūsy*, bet *vestrum* amīcum *jūsy (jūsiški) draugą*; *nostrī* mementō *prisimink mus*, bet *nostrī* liberī *mūsy (mūsiškiai) vaikai* ir kt. Savybinius ir asmeninius įvardžius reikia skirti iš konteksto: asmeniniai įvardžiai yra savarankiški, savybiniai būtinai suderinti su daiktavardžiu, kurį pažymi.

Asmeninių įvardžių kilmininkai negali pakeisti savybinių įvardžių, nurodyti kad kažkas kažkam priklauso (t. y. *meī* *manęs* negali reikšti *mano* etc.). Jie vartojami labai retai, nes lotynų kalba nemėgsta kilmininko papildinio.

Vartojimo pavyzdžiai

amo amīcum *meum* *myliu savo (lot. manąjį) draugą*
amās amīcam *tuam (tu) myli savo (tavąjį) draugę*
amāmus filiōs *nostrōs* *mylime savo (mūsiškius) sūnus*
amātis filiās *vestrās* *mylite savo (jūsiškes) dukteris*
filius amat *patrem suum et matrem suam* *sūnus myli savo (savąjį) tėvą ir savo (savąją) motiną*
sorōrēs amant *fratrēs suōs* *seserys myli savo (savuosius) brolius*
fratrēs amant *sorōrēs suās* *broliai myli savo (savąsias) seseris*

Bet norėdami pasakyti *jo, jos, jų, t. y.* kažkieno kito (sakinys nėra sangražinis) vartojame parodomųjų įvardžių **is, ea, id** *jis, tas, ille, illa, illud* *anas, tas* (kartais ir kitų parodomųjų įvardžių) kilmininką:

amo *fratrem eius* *myliu jo /jos brolių*
tū *amās* *sorōrem illū* *tu myli jo / jos seserį*
illa amat *fratrem eōrum /eārum* *ji myli jų brolių*

*Savybinių įvardžių derinimas su daiktavardžiais***equus, ī m žirgas; epistula, ae f laiškas; somnium, ī n sapnas; collēga, ae m bendradarbis**

Sg.				
Nom., voc.	equus meus <i>mano žirgas</i> voc. mī eque <i>mano žirge</i>	epistula nostra <i>mūsų laiškas</i>	somnium tuum <i>tavo sapnas</i>	collēga vester <i>jūsų bendradarbis</i>
Gen.	equī meī <i>mano žirgo</i>	epistulae nostrae <i>mūsų laiško</i>	somniī tuī <i>tavosapno</i>	collēgae vestrī <i>jūsų bendradarbio</i>
Dat.	equō meō <i>mano žirgui</i>	epistulae nostrae <i>mūsų laiškui</i>	somniō tuō <i>tavo sapnui</i>	collēgae vestrō <i>jūsų bendradarbiui</i>
Acc.	equum meum <i>mano žirgą</i>	epistulam nostram <i>mūsų laišką</i>	somnium tuum <i>tavo sapną</i>	collēgam vestrum <i>jūsų bendradarbį</i>
Abl.	equō meō <i>mano žirgu</i>	epistulā nostrā <i>mūsų laišku</i>	somniō tuō <i>tavo sapnu</i>	collēgā vestrō <i>jūsų bendradarbiu</i>
Pl.				
Nom., voc.	equī meī <i>mano žirgai</i>	epistulae nostrae <i>mūsų laiškai</i>	somnia tua <i>tavo sapnai</i>	collēgae vestrī <i>jūsų bendradarbiai</i>
Gen.	equōrum meōrum <i>mano žirgų</i>	epistulārum nostrārum <i>mūsų laiškų</i>	somniōrum tuōrum <i>tavo sapnų</i>	collēgārum vestrōrum <i>jūsų bendradarbių</i>
Dat.	equīs meīs <i>mano žirgams</i>	epistulīs nostrīs <i>mūsų laiškams</i>	somniīs tuīs <i>tavo sapnams</i>	collēgīs vestrīs <i>jūsų bendradarbiams</i>
Acc.	equōs meōs <i>mano žirgus</i>	epistulās nostrās <i>mūsų laiškus</i>	somnia tua <i>tavo sapnus</i>	collēgās vestrōs <i>jūsų bendradarbius</i>
Abl.	equīs meīs <i>mano žirgams</i>	epistulīs nostrīs <i>mūsų laiškams</i>	somniīs tuīs <i>tavo sapnams</i>	collēgīs vestrīs <i>jūsų bendradarbiams</i>

Adiectiva pronominalia. Įvardiniai būdvardžiai

ūn|us, a, um *vienas* (skaitvardis, retai vart. įvardžio reikšme)

sōl|us, a, um *tiktai vienas, vienintelis* (ūnus pabrėžia skaičių, sōlus – kad kažkas yra be kitų)

ūll|us, a, um *kažkoks* (su neiginiu joks)

nūll|us, a, um *nė vienas, joks*

tōt|us, a, um *visas, ištisas*

alter, a, um *kitas* (iš dviejų), *antras*

uter, utra, utrum *katras* (iš dviejų)

neut|er, ra, rum *niekatras, nė vienas* (iš dviejų)

alius, alia, aliud *kitas*

Įvardiniai būdvardžiai priskiriami vienai grupei ne pagal reikšmę ar funkcijas sakinyje, o pagal linksniavimo būdą.

Visi šie įvardžiai linksniuojami 2-1 linksniuote, skiriasi tik vns. kilmininko ir naudininko formos (gen. **-īus**; dat. **-ī**; šios linksnių formos visoms giminėms vienodos). Taip pat atkreipkite dėmesį į įvardžio *alius, alia, aliud* niekatrosios giminės vardininką ir galininką.

tōt|us, a, um *visas*; taip pat linksniuojami: **ūn|us, a, um** *vienas*; **sōl|us, a, um** *vienintelis*; **ūll|us, a, um** *kažkoks*; **nūll|us, a, um** *joks, nė vienas*

uter, utra, utrum *katras, kuris* (iš dviejų); taip pat linksniuojamas: **neut|er, ra, rum** *niekatras, nė vienas* (iš dviejų)

alter, a, um *kitas, antras* (linksniuojamas visai taip pat kaip uter ir neuter, tik kamiene išlaiko -e-

alius, alia, aliud *kitas*

Sg.												
Nom.	tōtus <i>m</i>	tōta <i>f</i>	tōtum <i>n</i>	uter <i>m</i>	utra <i>f</i>	utrum <i>n</i>	alter <i>m</i>	altera <i>f</i>	alterum <i>n</i>	alius <i>m</i>	alia <i>f</i>	aliud <i>n</i>
Gen.	tōtīus			utrīus			alterīus			alīus (ret.)		
Dat.	tōtī			utrī			alterī			alī		
Acc.	tōtum	tōtam	tōtum	utrum	utram	utrum	alterum	alteram	alterum	alium	aliam	aliud
Abl.	tōtō	tōtā	tōtō	utrō	utrā	utrō	alterō	alterā	alterō	aliō	aliā	aliō
Pl.												
Nom.	tōtī	tōtae	tōta	utrī	utrae	utra	alterī	alterae	alterī	alī	aliae	alia
Gen.	tōtōrum	tōtārum	tōtōrum	utrōrum	utrārum	utrōrum	alterōrum	alterārum	alterōrum	aliōrum	aliārum	aliōrum
Dat.	tōtīs			utrīs			alterīs			alīs		
Acc.	tōtōs	tōtās	tōta	utrōs	utrās	utra	alterōs	alterās	alterōs	aliōs	aliās	alia
Abl.	tōtīs			utrīs			alterīs			alīs		

Gen. sg. alīus vartojama retai, ją gali pakeisti alterīus < alter.

Pronomina demonstratīva et determinatīvum. *Parodomeji ir pažymimasis įvardžiai*

Parodomeji įvardžiai

is, ea, id *jis, tas; ĭdem, eadem, idem* *tas pats* (sudėtinis įvardis < is, ea, id + -dem)

ille, illa, illud *anas*

iste, ista, istud *tas*

hic, haec, hoc *šitas, šis, štai tas*

Pažymimasis įvardis

ipse, ipsa, ipsum *pats*

is, ea, id *jis, tas; ĭdem, eadem, idem* *tas pats*

Sg.						
Nom.	is <i>m</i>	ea <i>f</i>	id <i>n</i>	ĭdem <i>m</i>	eadem <i>f</i>	idem <i>n</i>
Gen.	eius			eiusdem		
Dat.	eī			eīdem		
Acc.	eum	eam	id	eundem	eandem	idem
Abl.	eō	eā	eō	eōdem	eādem	eōdem
Pl.						
Nom.	eī / iī	eae	ea	eīdem / iīdem	eaedem	eadem
Gen.	eōrum	eārum	eōrum	eōrundem	eārundem	eōrundem
Dat.	eīs / iīs			eīsdem / iīsdem / īsdem		
Acc.	eōs	eās	ea	eōsdem	eāsdem	eadem
Abl.	eīs / iīs			eīsdem / iīsdem / īsdem		

Nom. pl. eīdem / iīdem kartais trumpėja į ĭdem (tada sutampa su nom. sg.).

Vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilmininko galūnių **-m** dėl asimiliacijos (prieš **-d-**) virto **-n**: eundem [< *eum-dem], eandem [< *eam-dem], eōrundem [< *eōrum-dem], eārundem [*eārum-dem].

ille, illa, illud *anas*; taip pat linksniuojamas **iste, ista, istud** *tas*

ipse, ipsa, ipsum *pats*

Sg.						
Nom.	ille <i>m</i>	illa <i>f</i>	illud <i>n</i>	ipse <i>m</i>	ipsa <i>f</i>	ipsum <i>n</i>
Gen.	illius			ipsius		
Dat.	illī			ipsī		
Acc.	illum	illam	illud	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	illō	illā	illō	ipsō	ipsā	ipsō
Pl.						
Nom.	illī	illae	illa	ipsī	ipsae	ipsa
Gen.	illōrum	illārum	illōrum	ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
Dat.	illīs			ipsīs		
Acc.	illōs	illās	illa	ipsōs	ipsās	ipsa
Abl.	illīs			ipsīs		

Nota bene: įvardžių is, ea, id *tas*, ille, illa, illud *anas*, iste, ista, istud *tas*, ipse, ipsa, ipsum *pats* daugiskaitos galūnės visiškai sutampa su 2-1 linksniuotės, reikia įsidėmėti tik skirtingas vienaskaitos formas.

hic, haec, hoc *šitas, šis*

Sg.			
Nom.	hic <i>m</i>	haec <i>f</i>	hoc <i>n</i>
Gen.	hūius		
Dat.	huic		
Acc.	hunc	hanc	hoc
Abl.	hōc	hāc	hōc
Pl.			
Nom.	hī	hae	haec
Gen.	hōrum	hārum	hōrum
Dat.	hīs		
Acc.	hōs	hās	haec
Abl.	hīs		

hic, haec, hoc linksniavimas susiformavo prie įvardžio kai kurių linksnių prisidėjus parodomajai dalelei -c < -ce. Susidariusios formos (ypač vienaskaitos) yra labai netaisyklingos, taigi lengviausia jas išmokyti atmintinai.

Kiti klausiamieji parodomieji įvardžiai linksniuojami taisyklingai 2-1 arba 3 linksniuote, pvz.:

tant|us, a, um *toks (didelis), tokio dydžio*

tāl|is, e *toks (apie kokybę)*

Nelinksniuojami iš kilmininkų kilę:

ēiusmodī *tokios rūšies, toks*

huiusmodī *tokios rūšies, šitoks*

Pronomina interrogatīva et relatīva. Klausiamieji ir santykiniai įvardžiai

Klausiamieji:	Santykinis (vartojamas prijungiant santykinius sakinius)
quis, quid? <i>kas?</i> quī, quae, quod? <i>kuris? koks? kas toks?</i>	quī, quae, quod <i>kuris</i>

Sg.					
Nom.	quī	quae	quod	quis	quid
Gen.		cūius		cūius	
Dat.		cuī		cuī	
Acc.	quem	quam	quod	quem	quid
Abl.	quō	quā	quō	quō	quō
Pl.					
Nom.	quī	quae	quae		
Gen.	quōrum	quārum	quōrum		
Dat.		quibus			
Acc.	quōs	quās	quae		
Abl.		quibus			

Klausiamasis įvardis quis, quid? daugiskaitos ir moteriškos giminės formų neturi. quis *kas* gali nurodyti ir į moterį, ypač archainėje literatūroje arba jei nėra visiškai aišku, apie ką klausiama.

Prielinksnis cum su klausiamaisiais-santykiniais įvardžiais vartojamas postpoziciškai; quōcum *su kuo*, quibuscum *su kuriais* etc., plg. mēcum, tēcum, nōbīscum, vōbīscum.

Kiti klausiamieji santykiniai įvardžiai linksniuojami taisyklingai 2-1 arba 3 linksniuote, pvz.:

quant|us, a, um *koks (didelis), kokio dydžio*

quōt|us, a, um *kelintas*

quāl|is, e *koks (apie kokybę)*

Nelinksniuojamas iš kilmininko kilęs:

cūiusmodī (**cūius modī**) *kokios rūšies, koks*

Pronomina indefinīta. Neapibrėžiamieji įvardžiai

Nežymimųjų įvardžių reikšmę gali turėti paprasti klausiamieji-santykiniai įvardžiai (*dažnai po sī jeigu, nisi ne bent, nē „kad ne“, num nejaugi, quō kur/ kuo, quantō kiek, cum kai / kadangi /nors, ubi kur*):

quī, qua (quae), quod kas nors, kuris nors; koks nors; sī **quī** graviōre vulnere acceptō equō dēciderat, eum circumsistēbant jei **kas nors** sunkiau sužeistas nukrisdavo nuo žirgo, jį apsupdavo (Caesar); sī **qua** facultās erit jei **bus kokia nors galimybė** (Cicero)

quis, quid kas, kas nors; sī **quis quid** dē fīnītīmīs rūmōre accēperit jei **kas ką** sužinos iš kaimynų per *gandus ir kalbas* (Caesar)

Šie įvardžiai yra linksniuojami lygiai taip pat, kaip klausiamieji-santykiniai, tik moteriškos giminės vienasaitos vardininkas dažnai yra **qua**, o ne **quae**. Tai būdinga ir sudėtiniam įvardžiui **aliquī**, **aliqua** /ret. **aliquae**, **aliquod** ir **aliquis**, **aliqua**, **aliquid**).

Neapibrėžiamaisiais įvardžiais³ taip pat galima vadinti beveik visus įvardinius būdvardžius (išskyrus klausiamąjį *uter, utra, utrum*), kai jie klasifikuojami pagal reikšmę bei neigiamuosius įvardžius *nēmo niekas / joks, jokia* ir *nihil niekas*. Neapibrėžiamųjų įvardžių reikšmę turi ir daugelis būdvardžiams priskiriamų determinantų, pvz. *omnis, cūnctus* etc.

Pronomina indefinīta composita. Neapibrėžiamieji sudėtiniai įvardžiai

Dauguma neapibrėžiamųjų įvardžių yra sudėtiniai.

1. Dažniausiai jie sudaryti iš įvardžių **quī, quae (qua), quod** ir **quis, quid; uter, utra, utrum**, prisijungus reikšminėms dalelėms žodžio priekyje arba gale, retai iš abiejų pusių (kaip *aliquīlibet*).
2. Reikšminės dalelės yra arba kilusios iš tam tikrų žodžių (pvz. *ali- < alius kitas, que ir*), arba pačios savaime jokios reikšmės neturi (kaip *-pam, -dam*); Kai kurie įvardžiai yra susidarę jungiantis į vieną žodį frazei (kaip *quīvīs kuris nori; uterlibet katras patinka; cūiusquemodī kiekvienos rūšies*); frazės dėmenys gali būti sutrumpėję (kaip *cuicuiomodī < cūuiuscūiusmodī bet kokios rūšies*).
3. Keli įvardžiai sudaryti pakartojant pamatinį įvardį (kaip *quisquis*) ar jungiant kelis įvardžius (kaip *alteruter*).
4. Yra įvardžių, susidariusių jungiantis pamatiniui įvardžiui su sudėtinio (kaip *ūnusquisque*).

Iš kelių sujungti arba jungiantis frazei susidarę įvardžiai gali būti rašomi ir atskirai (pvz. *alter uter, cūiusque modī*).

Kartais įvardis, turintis vieną vyriškos giminės formą (t. y. sudarytą arba su **quī**, arba su **quis**) niekatrąją giminę turi dvejopą: su **quod**, ir su **quid** (kaip *quīdam, quaedam, quoddam /quiddam; quisquis, quidquid (quicquid) /quodquod*).

³ Gramatikose jie toliau skirstomi į nežymimuosius (kažkoks, koks nors, bet koks etc.), atskiriamuosius (vienas, tam tikras, kitas etc.) ir apibendrinamuosius (visas, kiekvienas, niekas).

Sudėtiniai įvardžiai, kurių vyriškoji ir niekatroji giminė yra sudaryta su quis, quid, kartais turi atskiras moteriškos giminės formas (kaip aliquis, aliqua, aliquid, quispiam, quaepiam, quidpiam).

Exempla

aliquī, aliqua / ret. **aliquae, aliquod** [alius + quī] *koks nors; kuris nors*; pl. aliquī *kai kurie*
aliquilibet, aliquaelibet, aliquodlibet [aliquī + libet] *bet kuris kitas, bet koks kitas*
aliquis, aliqua, aliquid [alius + quis] *kas nors, kažkas*
alteruter, alterutra, alterutrum (ir **alter uter, altera utra, alterum utrum**) [alter + uter] (*gen.* alterutrūs / alteriūs utrūs, *dat.* alterutrī) *vienas arba kitas, vienas iš dviejų, katras nors*
alteruterque, alterutraque, alterutrumque [alter + uterque] *ir vienas, ir kitas*
cuicuiomodī (< cūuiuscūiusmodī) [quisquis + modus] *koks bebūtų*
cūiusquemodī (cūiusque modī) [quisque + modus] *visokios rūšies, visoks*
quīcumque, quaecumque, quodcumque [quī + cum + que] *kuris bebūtų, koks bebūtų, kas bebūtų; bet kuris, bet koks, bet kas; kiekvienas, kas; visa, kas*
quīdam, quaedam, quoddam (quiddam) [quī + dam] *kažkoks, vienas*
quīlibet, quaelibet, quodlibet (quidlibet) [quī + libet] *bet kuris, bet koks; bet kas, kiekvienas*
quispiam, quaepiam, quidpiam (quippiam) ir **quodpiam** [quis + piam] *kas nors, kuris nors; koks nors*
quisquam, quidquam (quicquam) *kas nors, kuris nors*
quisque, quaeque, quidque (quodque) [quis + que] *kiekvienas; aliai vienas, kas tik*
quisquis, quidquid (quicquid) ir **quodquod** [quis + quis] *bet kas, kas tik; visa, kas*
quīvīs, quaevīs, quidvīs (quodvīs) [quī + vīs] *kiekvienas, bet kas; bet kuris*
ūnusquisque, ūnaquaeque, ūnumquodque (ūnumquidque) [ūnus + quisque] *kiekvienas*
utercumque, utracumque, utrumcumque [uter + cumque] *katras bebūtų*
uterlibet, utralibet, utrumlibet [uter + libet] *katras nors, vienas ar kitas*
uterque, utraque, utrumque [uter + que] *kiekvienas (iš dviejų); ir vienas, ir kitas; abu*
utervīs, utravīs, utrumvīs [uter + vīs] *katras nors, vienas iš dviejų; abu*

Sudėtinių įvardžių linksniavimas

Sudėtiniai įvardžiai linksniuojami lygiai taip pat kaip pamatiniai, svarbu stebėti, kuri įvardžio dalis yra linksniuojama.

1. Dažniausiai linksniuojamas pamatinis įvardis, o jo reikšmę modifikuojanti dalelė yra nekaitoma (pvz. *gen.* cūiusdam, *dat.* cūīdam, *acc.* quendam, quandam; *gen.* utrūsque, *dat.* utrīque, *acc.* utrumque, utramque).
2. Kai įvardis yra susidaręs jungiantis keliems įvardžiams, paprastai linksniuojamos abi jo dalys (pvz. *acc.* quemquem, *abl.* quōquō), nors kartais linksniuojama tik viena žodžio dalis (pvz. *gen.* alterutrūs *dat.* alterutrī).
3. Kai kurie sudėtiniai įvardžiai turi tik vienaskaitą (kaip quisquam, ūnusquisque), vieną kitą linksnį (kaip quisquis, aliquilibet, alteruterque, utercumque), arba yra nekaitomi (kaip cuicuiomodī, cūiusquemodī: pastarieji kilę iš kilmininko ir vartojami tarsi nederinamieji pažyminiai).

aliquī, aliqua /aliquae, aliquod [alius + quī] *koks nors; kuris nors*
aliquis, (aliqua), aliquid [alius + quis] *kas nors, kažkas*

Sg.					
Nom.	aliquī	aliqua / ret. aliquae	aliquod	aliquis	aliquid
Gen.		alicūius		alicūius	
Dat.		alicuī		alicuī	
Acc.	aliquem	aliquam	aliquod	aliquem	aliquid
Abl.	aliquō	aliquā	aliquō	aliquō	aliquō
Pl.					
Nom.	aliquī	aliquae	aliquae		
Gen.	aliquōrum	aliquārum	aliquōrum		
Dat.		aliquibus			
Acc.	aliquōs	aliquās	aliquae		
Abl.		aliquibus			

quīdam, quaedam, quoddam (quiddam) [quī + dam] *kažkoks, vienas*

Sg.			
Nom.	quīdam	quaedam	quoddam / quiddam
Gen.		cūiusdam	
Dat.		cuīdam	
Acc.	quendam	quandam	quoddam / quiddam
Abl.	quōdam	quādam	quōdam
Sg.			
Nom.	quīdam	quaedam	quaedam
Gen.	quōrundam	quārundam	quōrundam
Dat.		quibusdam	
Acc.	quōsdam	quāsdam	quaedam
Abl.		quibusdam	

uterque, utraque, utrumque [uter + que] *kiekvienas (iš dviejų); ir vienas, ir kitas; abu*

Sg.			
Nom.	uterque	utraque	utrumque
Gen.		utrīusque	
Dat.		utrīque	
Acc.	utrumque	utramque	utrumque
Abl.	utrōque	utrāque	utrōque
Pl.			
Nom.	utrīque	utraque	utrumque
Gen.	utrōrumque	utrārumque	utrōrumque
Dat.		utrīsque	
Acc.	utrōsque	utrāsque	utrumque
Abl.		utrīsque	

ūnusquisque, ūnaquaque, ūnumquodque (ūnumquidque) [ūnus + quisque] *kiekvienas (yra tik vienas)*

Sg.			
Nom.	ūnus-quisque	ūna-quaeque	ūnum-quodque / ūnum-quidque
Gen.		ūnīus-cūiusque	
Dat.		ūnī-cuīque	

Acc.	ūnum-quemque	ūnam-quamque	ūnum-quodque / ūnum-quidque
Abl.	ūnō-quōque	ūnā-quāque	ūnō-quōque

quisquam, quidquam (quicquam) kas nors, kuris nors

Sg.		
Nom.	quisquam	quidquam (quicquam)
Gen.		cūiusquam
Dat.		cuiquam
Acc.	quemquam	quidquam (quicquam)
Abl.		quōquam

quisquis, quidquid (quicquid) *ir quodquod* [quis + quis] *bet kas, kas tik; visa, kas*

Sg.		
Nom.	quis-quis	quid-quid (quic-quid) / quod-quod
Gen.		—
Dat.		—
Acc.	quem-quem	quid-quid (quic-quid) / quod-quod
Abl.		quō-quō

5 priedas. Skaitvardžiai

Nomina numeralia. *Skaitvardžiai*

Pagrindiniai skaitmenys:

I (1), **V** (5), **X** (10), **L** (50), **C** (100), **D** (500), **M** (1000)

		Cardinalia <i>Kiekiniai skaitvardžiai</i>	Ordinalia <i>Kelintiniai skaitvardžiai</i>	Distributiva <i>Skirstomieji skaitvardžiai</i>	Adverbia numeralia <i>Skaitvardiniai prieveiksmiai</i>
1	I	ūnus, ūna, ūnum	přimus, a, um	singulī, ae, a	semel
2	II	duo, duae, duo	secundus, a, um ⁴	bīnī, ae, a	bis
3	III	trēs, trēs, tria	tertius, a, um	ternī, ae, a / trīnī, ae, a	ter
4	IV	quattuor	quārtus, a, um	quaternī, ae, a	quater
5	V	quīnque	quīntus, a, um	quīnī, ae, a	quīnqui(ē)ns
6	VI	sex	sextus, a, um	sēnī, ae, a	sexiē(n)s
7	VII	septem	septimus, a, um	septēnī, ae, a	septiē(n)s
8	VIII	octō	octāvus, a, um	octōnī, ae, a	octi(ē)ns
9	IX	novem	nōnus, a, um	novēnī, ae, a	nōvi(ē)ns
10	X	decem	decimus, a, um	dēnī, ae, a	deciē(n)s
11	XI	-decim ūndecim	ūndecimus, a, um	ūndēnī, ae, a	ūndeciēs
12	XII	duodecim	duodecimus, a, um	duodēnī, ae, a	duodeciē(n)s
13	XIII	trēdecim	tertius decimus, a, um	ternī dēnī	terdeciē(n)s
14	XIV	quattuordecim	quārtus decimus, a, um	quaternī dēnī	quaterdeciēs
15	XV	quīndecim	quīntus decimus, a, um	quīnī dēnī	quīndeciē(n)s
16	XVI	sēdecim	sextus decimus, a, um	sēnī dēnī	sēdeciēs
17	XVII	septendecim	septimus decimus, a, um	septēnī dēnī	

⁴ šalia secundus vartojamas ir alter, a, um *kitas iš dviejų, antras*

18	XVIII	duodėvīgintī	duodėvīcēsīmus, a, um	duodėvīcēnī, ae, a	
19	XIX	ūndėvīgintī	ūndėvīcēsīmus, a, um	ūndėvīcēnī, ae, a	
20	XX	vīgintī	vīcēsīmus, a, um	vīcēnī (vīgēnī), ae, a	vīciē(n)s / bis deciēs
21	XXI	vīgintī ūnus ⁵	vīcēsīmus pīmus ⁶		
22	XXII	vīgintī duo	vīcēsīmus secundus		
23	XXIII	vīgintī trēs	vīcēsīmus tertius		
24	XXIV	vīgintī quattuor	vīcēsīmus quārtus		
25	XXV	vīgintī quīnque	vīcēsīmus quīntus		
26	XXVI	vīgintī sex	vīcēsīmus sextus		
27	XXVII	vīgintī septem	vīcēsīmus septimus		
28	XXVIII	duodētrīgintā	duodētrīcēsīmus, a, um		
29	XXIX	ūndētrīgintā	ūndētrīcēsīmus, a, um		
30	XXX	-gintā trīgintā	trīcēsīmus, a, um	trīcēnī, ae, a	trīciē(n)s
40	XL	quadrāgintā	quadrāgēsīmus, a, um	quadrāgēnī, ae, a	quadrāgiē(n)s
50	L	quīnquāgintā	quīnquāgēsīmus, a, um	quīnquāgēnī, ae, a	quīnquāgiē(n)s
60	LX	sexāgintā	sexāgēsīmus, a, um	sexāgēnī, ae, a	/quīnquāgēsīē(n)s
70	LXX	septuāgintā	septuāgēsīmus, a, um	septuāgēnī, ae, a	sexāgiē(n)s
80	LXXX	octōgintā	octōgēsīmus, a, um	octōgēnī, ae, a	septuāgiēs
90	XC	nōnāgintā	nōnāgēsīmus, a, um	nōnāgēnī, ae, a	octōgiē(n)s
98	XCVIII	nōnāgintā octō	nōnāgēsīmus octāvus		nōnāgiē(n)s
99	XCIX	nōnāgintā novem / ūndēcentum	nōnāgēsīmus nōnus / ūndēcentēsīmus, a, um		

⁵ sudėtinių skatvardžių vienetai gali eiti ir prieš dešimtis, tuomet jie prijungiami jungtuku et: ūnus et vīgintī

⁶ sudėtinių kelintinių skaitvardžių kaitomi abu nariai, pvz. vīcēsīmus pīmus, vīcēsīmī pīmī, vīcēsīmō pīmō, vīcēsīmum pīmum etc.

100	C	centum	centēsimus, a, um	centēnī, ae, a	centiē(n)s
200	CC	-centī, -gentī ducentī, ae, a	ducentēsimus, a, um	ducēnī, ae, a	ducentiē(n)s
300	CCC	trecentī, ae, a	trecentēsimus, a, um	trecēnī, ae, a	trecentiē(n)s
400	CD	quadringentī, ae, a	quadringentēsimus, a, um	quadringēnī, ae, a	quadringentiē(n)s
500	D	quīngentī, ae, a	quīngentēsimus, a, um	quīnquāgēnī, ae, a	quīngentiē(n)s
600	DC	sēscentī, ae, a	sēscentēsimus, a, um	sēscēnī, ae, a	sescentiē(n)s
700	DCC	septingentī, ae, a	septingentēsimus, a, um	septingēnī, ae, a	septingentiē(n)s
800	DCCC	octingentī, ae, a	octingentēsimus, a, um	octingēnī, ae, a	octingentiē(n)s
900	CM	nōngentī, ae, a	nōngentēsimus, a, um	nōngēnī, ae, a	nōngentiē(n)s
1000	M	mīl(l)e, mīl(l)ia	mīl(l)ēsimus, a, um	mīllēnī, ae, a	mīl(l)iē(n)s

Lotynų kalbos kiekiniai skaitvardžiai su daiktavardžiais iki kelių tūkstančių vartojami būdvardiškai (taip pat jei yra nekaitomi). Taip skaitvardžiai lietuvių kalboje vartojami iki devynių, plg. trės ovės *trys avys*; novem ovės *devynios avys*, decem ovės (nom.) *dešimt avių*, vīgintī ovės *dvidešimt avių*, centum ovės *šimtas avių*. Nuo kelių tūkstančių (kaip lietuvių kalboje nuo 10) skaitvardžiai prisijungia kilmininką (nors pasitaiko išimčių, yp. poezijoje): *mīllia ovium* (gen.) *tūkstančiai avių*.

Distributiva, skirstomieji skaitvardžiai reiškia „po kiek“: *bīnī custōdēs po du sargus*; *trīnae bīgae po tris dvikinkes*; *quīna dēna mīlia peditum po penkiolika tūkstančių pėstininkų*.

Multiplicatīva *Daugybiniai skaitvardžiai*

simplex, gen. simplicis *paprastas, viengubas*; dupl|ex, icis / dupl|us, a, um / duplicāt|us, a, um *dvigubas*; tripl|ex, icis / tripl|us, a, um *trigubas*; quadrupl|ex (quadripl|ex), icis *keturgubas*; quīntupl|ex (quīnquipl|ex), icis *penkiagubas*; sextupl|ex, icis / sēnus, a, um *šešiagubas*; septempl|ex, icis; septupl|us, a, um *septingubas*; octupl|ex, icis / octupl|us, a, um *aštuongubas*;
noviēs multiplicātus *devyngubas*; decempl|ex, icis *dešimtugubas*; centupl|ex, icis *šimtugubas*

Skaitvardžių 1, 2, 3, 1000 linksniavimas

ūnus, a, um *vienas*

Sg.			
Nom.	ūnus <i>m</i>	ūna <i>f</i>	ūnum <i>n</i>
Gen.	ūnūs		
Dat.	ūnī		
Acc.	ūnum	ūnam	ūnum
Abl.	ūnō	ūnā	ūnō
Pl.			
Nom.	ūnī	ūnae	ūna
Gen.	ūnōrum	ūnārum	ūnōrum
Dat.	ūnīs		
Acc.	ūnōs	ūnās	ūna
Abl.	ūnīs		

ūnus pagal linksniavimą priskiriamas įvardinių būdvardžių grupei.

ūnus daugiskaita vartojama labai retai, papr. su daugiskaitiniais daiktavardžiais, kaip ūnae nūptiae *vienerios vestuvės*, ūnae litterae *vienas laiškas*, ūna castra (*n pl*) *viena stovykla***du|o, ae, o** *du*; taip pat linksniuojamas **amb|o, ae, o** *abu*

Dual.			
Nom.	duo <i>m</i>	duae <i>f</i>	duo <i>n</i>
Gen.	duōrum	duārum	duōrum
Dat.	duōbus	duābus	duōbus
Acc.	duōs /ret. duo	duās	duo
Abl.	duōbus	duābus	duōbus

Skaitvardžiai duo ir ambo yra išnykusios dviskaitos likučiai lotynų kalboje. Vietoje ambo dažniau vartojamas uterque (žr. sudėtinius įvardžius).

trēs, tria *trys* linksniuojamas kaip 3-os linksniuotės būdvardžių daugiskaita:

Pl.		
Nom.	trēs <i>m, f</i>	tria <i>n</i>
Gen.	trium	
Dat.	tribus	
Acc.	trēs	tria
Abl.	tribus	

mīle / mīlle *tūkstantis* vienskaita yra nekaitoma; Daugiskaita **mīlia / mīllia** *tūkstančiai* linksniuojamas kaip 3-os linksniuotės balsinio tipo niekatr. gim. daiktavardžiai:

Pl.	
Nom.	mīl(l)ia <i>n</i>
Gen.	mīl(l)ium
Dat.	mīl(l)ibus
Acc.	mīl(l)ia
Abl.	mīl(l)ibus